

KOINONIA

XXVI. évfolyam 3. szám
2019. március

Bulányi Gy.: Jászol és osztozás	4022
Végh A.: A hosszú élet...	4025
Kassai L.: Kórunk	4030
Farkas I.: És újra egy íjlesztő	4031
Bodacz P.: Nem dughatjuk a homokba...	4032
Bulányi Gy.: Diárium	4036
Miklovicz L.: Homília	4037
Almássy T. – Zsombok Gy: Talentum Kör	4038
Inczédy P.: A pénz - ...	4039
Merza J.: A kisközösség	4040
Hamvas B.: Gyümölcsóra	4044
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK	4049

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

Add Uram, hogy lássak!
Ne járjak ép szemmel is vakon a világban.
Add, hogy lássam a könnyet, hogy letöröljem.
A sebet, hogy bekötözsem.
A reszkető kezet, hogy megszorítsam.
A szomjazót, hogy megitassam.
Az éhezőt, hogy megetessem.
A mezítelent, hogy betakarjam.
A beteget, hogy gyógyítsam.
A gyengét, hogy támogassam.
Az elesettet, hogy felemeljem.
Add Uram, hogy lássak!
Mindent mindig tisztán, mindig helyesen.
Add, hogy lássam a kedveset, hogy megköszönjem.
A durvát, hogy elnézzem.
A szeretetet, hogy viszonzzam.
A haragot, hogy megbocsássam.
Az igazságot, hogy védjem.
A hazugságot, hogy elítéljem.
A szabadságot, hogy oltalmazzam.
A rabságot, hogy lerázzam.
A jót, hogy kövessem.
A rosszat, hogy mindig elkerüljem.
Add Uram, hogy lássak!
Ne vakítson meg sem fény, sem sötétség.

(F. Szabó Mihály: Add Uram, hogy lássak!)

BULÁNYI GYÖRGY

JÁSZOL ÉS OSZTOZÁS

Hajnal van, ülök a szövegszerkesztőm előtt, s készítem másnapi homiliám, melyet majd elmondok a tatai templomban. Jól van ez így? Készültél Te, Uram a Hegyibeszédre, vagy rábíztad magad Atyád Lelkére, aki Benned élt? Reá bíztad, hogy mondja, amit akar. Tanítványaid ugyanerre bíztattad: megadatik nektek abban az órában. S az is igaz, amire kispap korunkban neveltek minket: hétfőn kell elkezdni a készülést a vasárnapi prédikációra..., aztán a hét folyamán leírni és betanulni! Melyik a helyes?

Nem tudom, Uram, hogy voltál, hogy is lehettél a Hegyibeszéd előtt. Sürögtek-forogtak körülöttem, mondta ki-ki a baját, közölték aggodalmaikat időjárás meg politikai helyzet tárgyában, Te pedig igyekeztél figyelni mindenkiére, kedvesnek lenni mindenkihez, aztán egyszer csak elkezdted: Boldogok a szegények?

Így volt? Vagy visszavonultál készülni, s meghagytad, hogy prédikációig ne zavarjon senki se, s begyakoroltad az első három mondatot, hogy legalább az indulás biztosítva legyen?

Nekem idejében el kell indulnom hazulról, hogy le ne maradjak a vonatról; ki tudja melyik külső vágányon találok a Keletiben. S izgulok majd, hogy ne késsen a szerelvény. Aztán megérkezem, s kedveskedem azokkal, akik várnak. Aztán meg a templomban a pappal, a sekrestyével, a ministránsokkal, a felolvasókkal, az ének- és zenekar vezetőjével váltok fontos szavakat, s végül elkezdek beöltözni figyelve arra, hogy hosszú ne legyen a miseruha, nehogy hasra essek benne, aztán hogy késés nélkül kezdjünk, s hogy lehetőleg egy órán belül befejeződjék... a rendezvény, a show.

Most pedig tele vagyok az elmúlt napokkal. Fejezeteket írtam Budaváriban az Egyetlen szövetség? c. könyvem 2. kiadásába, felfelé jövet a buszon pedig elolvastam Schillebeeckx tanulmányát a Concilium őszi számából arról, hogy vallás és erőszak elválaszthatatlanok egymástól. Este pedig elalvás előtt az ágyban az Actualitég predikációig ne zavarjon senki se, s begyakoroltad az első három mondatot, hogy legalább az indulás biztosítva legyen?

Nekem idejében el kell indulnom hazulról, hogy le ne maradjak a vonatról; ki tudja melyik külső vágányon találok a Keletiben. S izgulok majd, hogy ne késsen a szerelvény. Aztán megérkezem, s kedveskedem azokkal, akik várnak. Aztán meg a templomban a pappal, a sekrestyével, a ministránsokkal, a felolvasókkal, az ének- és zenekar vezetőjével váltok fontos szavakat, s végül elkezdem, ahol most vagyok. Azt mondom, ami most, hajnalban megfogalmazódik kérdésként bennem: Nincs harmadik lehetőség? Csak kettő van?

Mi a kettő? Mi a három? A kettő az, hogy Jézus leszel vagy pedig Heródes és/vagy Kaifás leszel. A harmadik pedig, hogy együtt legel a bárány meg az oroslán, azaz hogy Jézus meg Kaifás. De hogy kerül a csizma az asztalra? Most advent első vasárnapjának szombatja van, én pedig katolikus pap vagyok, aki 15 év szünet után végre újra nyilvánosan is -értsd katolikus templomban is - hirdethetem hazámban is Isten ígését, s mondanom kell valami ideillőt, adventit, karácsonyvárót.

Hát éppen erről van szó, hogy mit kell mondanom, hogy mi az ideillő. Az-e, hogy várjuk a Jézuskát, aki... Idáig tart a tudományom. Hogyan folytassam? Várjuk a Jézuskát, akit nem fogadtak be, de mi azt akarjuk, hogy minket befogadjanak. Várjuk a Jézuskát, akinek nem volt hova lehajtani a fejét, de mi el sem tudjuk képzelni ezt a magunk soraként. Hogy várjuk a Jézuskát, akinek sikerült minden egyházi hatóságot magára haragítani, nekünk pedig

természetesen alázatos és fiúi békességben kell élnünk fő- meg nem főpásztorainkkal. Hogy várjuk a Jézuskát, akit a maga főpásztorai irgalom nélkül kitessékelték Izraelből és az életből. Várjuk mi, akik tudjuk, hogy a kiengesztelés évezredfordulója következik, s mindenképpen meg kell tudnunk találni a megoldást - a Jézuskának is, Béluskának is jelszavunk jegyében.

Dehát miféle prédikáció az ilyen? Ezért jobb leírni előre a helyzethez illő mondatokat, s azokat szépen betanulni. Pl. Lelkünket is meg kell tisztítanunk szentestére, nem elég gondoskodunk a mákos és diós bejgliről és az ajándékokról, hanem az évi vagy karácsonyi szentgyónásunkat is idejében el kell végeznünk, s a többi. Nem tudom ezt mondani, mert nekem - nem ideillő. Számomra csak az az ideillő, amivel tele vagyok. Mivel vagyok tele?

Azzal, hogy holdkóros volt-e az Isten, amikor elindította Fiát a betlehemi éjszakába? Azzal, hogy holdkóros voltam-e, amikor rábízta magam arra, amit belülről igaznak, Isten szavának gondolok? Azzal, hogy etetjük-e csak magunkat, ha egyszer nincs béke az olajfák alatt és másutt sincs? Azzal, hogy lehetséges-e az Isten álma, vagy csak az lehetséges, hogy valaki az Istennel kezd és a Golgotán végzi.

Mondhatnám mindezekre, hogy kérem szépen, tessék nekem ezekkel békét hagyni. Én csak egyszerű polgár vagyok, akinek 1-gyel kezdődik az azonosító száma, s ki kell tudnom fizetnem a víz, a csatorna, a közös költség, a telefon, a villany, a gáz meg még nem tudom miféle közszolgáltatási számláimat, ha már egyszer szerencsénkre a szocializmusból visszafordulhattunk a kapitalizmusba, amelyről félszázadon keresztül tanultuk a különböző szintű szemináriumokon a ma kormányon levő elvtársaktól, hogy annak immár a nagy októberi forradalom óta egyszer s mindenkorra vége van. Ez az én megoldandó problémavilágom, az Isten gondjait pedig méltóztassék magának a Jóistenek megoldania.

Mondhatnám, és nem tudom mondani. Nem, mert a 80. esztendő tövibe az ember már nem tud váltani, s csak azt tudja csinálni, amit odáig csinált. Mit? Az Isten gondjait deklinálni. A próféták, az Isten tolmácsainak módján, akik felelőtlenül ígéretnek, hogy mit és mikor és hol fog most már az Isten igazán valóra váltani. S ahogyan Jeremiás is tette, amíg ki nem kötött a ciszterna mélyén, ahol aztán sárban iszapban, piszokban, szomjazva és éhezve spekulálhatott azon, hogy Isten hogyan visel gondot azokra, akik odaadják neki az életüket.

Mondom tehát, amit mondok. Ha elátkozsa százszor Pusztaszer, akkor is mondom. Mondom, mert üres dumára képtelen vagyok. Mondom, mert addig élek, amíg mondhatom. Mondom, mert "Élni, hogyha nem fajulva tengés, olcsó időnek hasztalan soka. De érben, vérben a kerengés, mely a szebb jövőnek biztos

záloga". Mert, ha tudta ezt Arany, aki pap se volt és katolikus se volt, akkor egy magyartanárnak, aki hozzá még pap és katolikus is, szintén tudnia kell.

Igenis, válaszolni kell tudnom a kérdésre: meg tudja-e valósítani Isten azt, amit ígért. Lehetséges-e az Isten Országá? Vagy csak az lehetséges, hogy keresztrefeszítjük az Istent meg minden lányát és fiát, aki csak közénk merészkedik? Mondom, mert csak ez érdekel. Mondom, mert addig élek, amíg hiszek abban, hogy ez lehetséges. S azt is mondom, hogy csak akkor van erre lehetősége a Magasságos Istennek is, ha valakiknek fontos az Isten baja. S mondom, és nem tudom nem mondani, hogy bizony a Bokor csak arra született, hogy egybegyűjtse azokat, akiknek fontos az Isten baja.

S aztán ha egybegyűlnek, akkor mi lesz? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy ez esetben már van egy pont, ahol megvetheti a lábát az Isten. Mert van már egy pontja, ahol gondolkodó emberek élnek, s akik akarnak valami egyebet is, mint a merő túlélést: azt, hogy ki tudják fizetni számláikat.

Nem látok bele a jövőbe! Nem tudom megmondani, hogy mit fognak csinálni ezek az egybegyűltek. Csak azt tudom, hogy már jó 50 évvel ezelőtt egybegyűltek, amikor mindenki azt mondta, hogy abszolúte világos, hogy az adott körülmények egyáltalában nem alkalmasok arra, hogy ezek a valakik összegyűljenek. Nem alkalmas, mert az összegyűlést tiltja a demokrácia védelméről szóló 46. évi 7. törvénycikk, s az ilyen tárgyú összejevést, mint a népi demokrácia megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntetést értékeli, melynek felső büntethetőségi határa a kötél általi halál.

Csak azt tudom, hogy összegyűltek s megtanulták, hogy nem papi szakma ez az összegyűlés, hanem egyetemes emberi szakma; és hogy kivétel nélkül mindenkinek való, és hogy az Isten kivétel nélkül mindenkitől várja és azt várja, hogy ki-ki összegyűjtse, akiket csak összegyűjteni képes, és hogy hordozzuk, igenis mi, kis bajos emberek, az Isten gondjait. Csak azt tudom, hogy összegyűlve rájöttek arra, hogy a második világban élnek, s túlságosan gazdagok a harmadik világhoz képest, s hogy nem szabad elkölteniök magukra, családjukra fizetésüket, hanem annak minél nagyobb hányadát ki kell síbolniok az országból a harmadik világ éhezőihez, elkövetve ezzel - ebből az alkalomból és változatosság okából most - a valutakijárlás büntetést, aminek felső büntethetőségi határa ugyan nem a kötél általi halál, de mindenképpen marginalizálódással jár az állami, az egyházi, a társadalmi életben egyaránt. Csak azt tudom, hogy rájöttek arra, hogy a Jézus nevében megkeresztelt, azaz Jézus Istenének és Atyjának lepecsételt emberek nem tehetnek katonai esküt megígérve, hogy elpusztítják a folyó túlsó oldalán élő és élni akaró embertársaikat... Nem tehetik, mert szeretni is és elpusztítani is - ez

ellentmondás, Isten pedig nem s a sötétség, hanem a világosság Istene, nem az igennek is, meg a nemnek is az Istene, hanem csak az egyértelmű igené. A szeretetre igentmondásé. Csak azt tudom, hogy az Isten gondjai tárgyában összeülőknak megint büntetést kellett elkövetniök. Csak azt tudom, hogy ezek után Casaroli, a Szentszék keleti politikájának nagymestere, közzétette üzenetét a katolikus sajtóban, hogy engedelmeskedjünk. Nem mondta meg, hogy minek és miben engedjünk, de egyértelmű volt, hogy az uraknak kell engedelmeskednünk. Csak azt tudom, hogy Lékai bíboros megmondta magyarul: a gyilkolást elrendelő s azt a Varsói szerződés jegyében legfeljebb tekintélyével parafáló katolikus püspöki karnak kell engedelmeskednünk, mert a polgári szolgálattal élésnek az ideje akkor még nem érkezett el. Csak azt tudom, hogy vállalták, hogy rossz kisközösségnek minősüljenek, amelyek nem tartják meg hazájuk törvényeit s nem engedelmeskednek a hierarchiának. Csak azt tudom, hogy mindezzel vállalták azt, hogy saját egyházukban marginalizálódjanak, s hogy a rendszerváltozás után is kitiszítottak maradjanak, s ne hívják meg őket a katolikus lelkiségek seregszemléire, mert az ő lelkiségük nincs összhangban a hierarchia által patentírozott katolikus lelkiség, lelkiségek fogalmával.

Hogyan ünnepeljek karácsonyt, miféle adventvárast csináljak? Kit és mit várjak? Kinek zengedezzek éneket? Az istállóba szorultnak s a Kaifás által majd az életből, magából is kitessékkelendőnek? Vagy pedig a keresztény egyházak békés, semmi vizet és senki vizét nem zavaró és megaranyozott jászlú Jézuskájának, akinek halvány fogalma sincs, hogy mit akar, s aki véletlenül se mondana Hegyibeszédet, mert hát ugyebár abszolút nyilvánvaló, hogy nem a szegények a boldogok, hanem a gazdagok. Abszolút nyilvánvaló, s az összegyűlők, az Isten gondjait hordozás céljából összegyűlők sem akarnak, kérem, szegények lenni, mert mindegyikük gondoskodni akar párjáról, gyermekeiről, és mert maga az Isten írta bele emberi természetünkbe ezt a gondoskodni akarást. S a maga szívét koppintotta le akkor az Isten, amikor a szívünkbe írta ezt a gondoskodni akarást.

Hiába gyűlnek össze, akik összegyűlnek, ha nem adnak választ az Isten gondjára, az ember bajára. Elméletit is és gyakorlatit is. Az elméletit meg kell tudnia fogalmaznia annak, aki Jézus Istenéért és Atyjáért gyűlik egybe. Így hangzik: Isten a maga szentháromsági baját úgy kerüli el, hogy az Atyának nincsen semmije, ami ne volna egyúttal a Fiúé is, s a Fiúnak nincsen semmije, amit elzárna s ne akarna megosztani az Atyával. Így tesznek. Azért tesznek így, mert kettejük Lelke az Osztozás Lelke. S ha egyszer igaz, hogy Isten is csak a maga képére és hasonlatosságára tud alkotni, miként mi is, amikor

bármilyen művünknek vagy gyermekeinknek adunk életet, akkor a mi gondunknak sem lehet más megoldása, mint ami az Ősmintában megoldja a gondokat. A szakállas jénai zsidó (*Karl Marx*) nem tévedett. Osztózni kell. Nem az eredeti bűn következtében kell osztoznunk - mint ahogy bizony nem kis bátorsággal gondolta Horváth Sándor 60 évvel ezelőtt: mivel akaratunk rosszra hajló lett, ezért aztán visszaélünk önzésünkben a magántulajdonnal -, hanem annak következtében, hogy az osztózó Isten képére és hasonlatosságára lettünk teremtvé.

Ha az összegyűlők ezt másképpen látják, abba fogják hagyni az összegyűlést, mert ráébrednek, hogy tárgyaltan az összegyűlésük. Tárgyaltan, mert nem akarják többé tovább hordozni az Isten gondját, ami az ember gondja: az éhezőké meg az éheztetőké. Ennyit az elméletéről.

Ami pedig a gyakorlatot illeti, azt el kell kezdeni. Akármilyen szerény kezdetekkel is, de el kell indulni. Mert el se indulás esetén össze fog zavarodni az elméleti tisztánlátás is. Össze, mert igaz, amit tanultunk: a lét meghatározza a tudatot. A nem osztózó lét meghatározza a tudatunkat, s azt fogjuk mondani arra, amit nem tudunk, vagy nem akarunk megcsinálni, hogy az nem is lehetséges... vagy azt, hogy az Isten azért ezt már igazán nem is kívánhatja tőlünk.

Látod, Betlehemi Gyermekek, ennyi és ez telik csak tőlem. Persze az lenne a szép, ha ezt nem kellett volna leírnom, hanem csak úgy rábízhattam volna magam a sodrodra. De nem tehettem, mert ez nyilvános ige hirdetés, s itt idejében be kell fejezni a dolgokat. S ez csak akkor lehetséges, ha az ember előre leírja, ami telik tőle, s a szövegszerkesztője előtt ülve az órájára nézhet, meg arra, hogy megvan már a 12 ezer byte, és abba kell hagynia a költést akkor is, ha talán futná még néhány versre az ihletből.

Letelt az idő. A mondóka befejezve. A jászlad figyelmeztessen arra, Kisjézus, hogy el kell indulnunk. Feléd. Jászol iránt. Amen.

VÉGH ANDRÁS

A HOSSZÚ ÉLET X+1 SZABÁLYA

A hosszú élet egyik feltétele a lassú öregedés. De miért öregszünk? Fizikus szemmel úgy látom, hogy az élőlények mindenütt tapasztalható öregedése egy sokkal általánosabb természettörvénynek a speciális esete. A fizikai rendszerekre, testekre, kémiai anyagokra éppen úgy jellemző a belső változás, öregedés, mint az élőlényekre.

Az élet, szerveződésének minden szintje, kétségtelenül csodálatos, ennek ellenére, néha azt érezzük, hogy az élet természetes „technológiája” töredékes, véletlenszerű és nem tökéletes. Jó példa erre az öregedés.

Az étellel és az öregedéssel kapcsolatos tanulmányaim során előfordult, hogy arra törekedtem, megtaláljam a végső okot, a megfelelő anyagot vagy eljárást, amely radikálisan meghosszabbítja az életet. Az egy-két végső ok helyett, azonban végtelen sok kisebb-nagyobb okot, az **elixír** helyett pedig mindenütt szennyezést, szeméthegeket és információs szemetet (genetikai hibákat, mutációkat, hibás jelhalmazokat) találtam. (A kórokozókról és a sokféle betegségről most nem is beszélek.) A normál reakciókban már részt nem vevő, üritetlen kémiai anyagok és nem javított informatikai hibák lassítják, gátolják, és végül lehetetlenné teszik a sejtek, szövetek működését. Mindenütt az irreverzibilisen növekvő entrópiába ütköztem.

Az élet vizét nem, de az öregedés végső univerzális fizikai magyarázatát, úgy vélem, megtaláltam, ami nem más, mint a test fizikai entrópiájának hosszú távú, lassú növekedése és ezzel párhuzamosan a test fizikai információjának csökkenése. Ennek következtében a test biológiai információjának csökkenése, illetve a hibák számának növekedése. **Az entrópia az anyag, az atomok és molekulák rendezetlenségének a mértéke**, egy jól definiált fizikai fogalom. Az entrópia megmutatja, hogy a gázok – ha lehetőségük van rá – mennyire szóródtak szét a térben, illetve a különböző molekulák, mennyire keveredtek össze, és az energia mennyire oszlott szét közöttük. (Kiszámítása általában nehézségekbe ütközik, de ha csak a hőközlést kell figyelembe vennünk, viszonylag egyszerű: egy rendszer (kis) entrópia változása (dS) arányos a felvett (kis) hőmennyiséggel (dQ). Az arányossági tényező az abszolút hőmérséklet reciproka (1/T).)

Az élőlény rendkívüli módon rendezett, önszabályozott, sok információt és **viszonylag kevés entrópiát** tartalmazó metastabil rendszer, amely, ha valamilyen

külső vagy belső hatásra összeomlik, egy nagyobb entrópiájú (egyensúlyi) állapotba megy át, azaz meghal. Természetesen az aktuális entrópia-szintet egyéb környezeti kölcsönhatások is befolyásolhatják, például a hűtés vagy melegítés. Egyébként az alvó és a hibernált állapotok is az entrópia normál szintjének változásával járnak.

Az öregedés szerteágazó, - és a gének által már kevésbé szabályozott - jeleiben és jelenségeiben a legfőbb közös vonás a fizikai-biológiai test entrópia növekedése, mégpedig minden szerveződési szinten, az óriásmolekuláktól az élőlényig. Az entrópiára nem úgy tekintünk, mint valami végső egyetlen okra, amely az öregedést okozza, hanem úgy, mint olyan fizikai mennyiségre, amely fontos a rendszer élő állapotának leírásához, és nagyon sok (minden) konkrét folyamatot együttesen jellemez. Ez összecseng azzal is, hogy az élőlény egésze élő, és nem egy kis része hordozza csupán az életet. Szinte végtelen a károsodásokat okozó fizikai és biokémiai mechanizmusok, okok száma, amelyek mind hozzájárulnak az **entrópia hosszú távú növekedéséhez** és az öregedéshez.

Az életfolyamatoknak, ill. a környezeti hatásoknak megfelelően, az élőlényben az entrópia rövidtávon és napi szinten (valószínűleg) folyamatosan ingadozik egy (vagy több) érték körül, míg hosszú távon átlagosan lassan növekszik, ami az öregedés legjobb fizikai mutatója. Az entrópia pillanatnyi ingadozása összefüggésben van a tápanyag felvétellel, lebontással, a saját anyagok szintetizálásával és salakanyagok ürítésével, továbbá a hőtermeléssel, a hőmérséklettel és a test által végzett (elszenvedett) fizikai munkával ...

Másként közelítve a problémához, a leghelyesebb, ha az öregedést egy „végtelenül” soktényezős halálos betegségként fogjuk fel: a szervezet már nem ideálisan (normálisan) működik, információ hiány van (hibák a genetikai és egyéb információban) és ennek megfelelően az entrópia is több a normálnál.

Ami az x+1 szabályt illeti, összeállításakor figyelembe vettem a gerontológia ismert eredményeit és az öregedés entrópia (információs) elméletének megállapításait is. Megjegyezzük, hogy a fiatal fejlődő szervezetekre a *-gal jelöl ajánlások **nem** vonatkoznak, hiszen esetükben nem célszerű öregedésről beszélni. Noha tudjuk, hogy az öregedés minden élő esetén létezik, csak fiatalabb korban elhanyagolható a hatása.

Az x+1 szabály

Ne mérgezd magad! / tiltás, igényesség
Válogasd meg ételed és italod! Vannak több vagy

kevesebb mérget, nem emészthető és nem üríthető, úgynevezett szennyezést tartalmazó élelmiszerek, italok. Kevés salakanyagot termelve, és szennyezett élelmiszert fogyasztva és szennyezett gázt belélegezve hosszabb lesz a várható élettartamod. Ha a salakanyagokat a szervezet nem tudja kiválasztani és eltávolítani, lerakódásokat okozhatnak, például reumacsomókat. A mérgek aktívan kárt okoznak, és halálhoz vezethetnek. Az adagolás és a mennyiség teszi méreggá a mérget. A **cigaretta, alkohol, drogok**, káros kémiai anyagok (nehézfémek, arzén... rovarirtók, növényvédők, háztartási készítmények... porral, pollennel szennyezett levegő, szénmonoxid, széndioxid ...) fogyasztása növeli a szennyezéseket a testben. A káros sugárzások (röntgen, gamma, elektromágneses szmog és egyéb radioaktív anyagok) növelik a szervezet **entrópiáját** és rövidítik az életet.

A tisztítás fontos*. /reverzibilitás A nehezen üríthető szennyezések hatékony tisztítása, az anyagcseretermékek eltávolítása kicsit csökkentik a szervezet szennyezettségét és így a pillanatnyi entrópiáját. Ezt a tisztítást alapvetően a szervezet végzi, de a technológia is besegíthet. A szennyezések, salakanyagok, növelik a szervezet globális entrópiáját, csökkentik a hasznos információját, azaz hosszú távon öregítenek. A fölösleges és nem ürített sav lerakódik, pl. a húgysav kikristályosodik az ízületekben (köszvény), az öregségi pigmentekben raktározódott fölösleges anyagok gátolják a sejtek működését... A DNS sugárzás vagy szabadgyökök hatására mutációt szenved, aminek számos negatív következménye lehet. Ne gondoljuk, hogy csak néhány ilyen szennyezés, károsodás vagy hiba létezik, számuk szinte végtelen.

A méregtelenítést normálisan a vese és a máj végzi, de léteznek speciális eljárások is egyes anyagok eltávolítására. Például az olyan nehézfém, mint a higany, (az amalgám fogtömésekben is használatos volt), korianderrel hatásosan eltávolíthatjuk. A koriander képes kivezetni a szervezetből az ólmot, kadmiumot és alumíniumot is.

Meg kell azt is jegyezni, hogy sokféle méregtelenítésnek nevezett, de valójában hatástalan terápia van a piacon. (Természetesen a betegségeket okozó vírusok, baktériumok elleni védekezés is alapkövetelmény, de a higiénia, a védőoltás és általában a betegségek elleni küzdelem, pl. a gyógyszerek használata, nem tárgya ennek a cikknek! Ügyelj az egészségedre rendszeres orvosi vizsgálatokkal. Az idősödéssel gyakoribbá váló betegségek ellen időben védekezz!)

Kerüld a sok ételt! /mértékletesség Különösen a sok transz-zsírt és sok cukrot, szénhidrátot kerüld. Akadályozd meg a túlzott elhízást! Érd el az optimális testsúlyodat! Számold ki a testtömeg indexedet, lásd **BMI!** (A kg-ban mért testtömeg osztva a méterben mért magasságod négyzetével. Felnőttek esetében a normál érték 18 és 25 közötti.) Jó élelmiszerek mellett is igaz, hogy több tápanyaggal hosszú távon, több nehezen üríthető anyag és **entrópia** kerül a szervezetbe, vagy keletkezik ott. Több **oxidatív szabad gyök** termelődik a mitokondriumokban, ami több károsodást, ill. hibát okoz a molekulákban, sejtalkotókban. A szabadgyökök semlegesítésére sokféle **antioxidáns** tápanyag létezik.

A bőségeshez képest **csökkentett energiatartalmú, de teljes értékű táplálkozás hosszabbítja a várható élettartamot.** Csökkentett energia bevitel során csökken a káros sejtek burjánzása, a vércukorszint számottevően csökken, csökken az inzulinszint, csökken a testhőmérséklet. Már 1 fokos testhőmérséklet csökkenés is jelentősen lassítja az anyagcserét, és a pulzusszámot. A lassúbb anyagcsere, feltehetőleg lassúbb öregedést és hosszabb életet eredményez. Nem szabad azonban túlzásba vinni! * Valószínűleg van egy optimális napi tápanyagmennyiség. A túl kevés és a túl sok egyaránt rossz. Ha a lefekvés előtti órákban nem étkezel, megakadályozhatod, hogy éjjel a bél tartalma erjedjen, ill. rothadni kezdjen, és toxinokat termeljen.

Igyál elegendő folyadékot, tiszta vizet vagy ásványvizet! /teljesség A víztől is függ a különböző ionok és kémiai anyagok koncentrációja a szervezetben, ami befolyásolja az életfolyamatok alapját képező kémiai reakciók sebességét. **A víz nélkülözhetetlen** a szervezet számára (1 liter víz/30 kg/1 nap). Különösen a meleg, száraz, intenzív párologtatást kiváltó környezetben, óvakodni kell a kiszáradástól. Kerüld a cukrozott italokat. Kevés tej, tejtermék ajánlott, de nem mindenkinek. Ez a korlátozás egyébként mindig fennáll, hiszen sokféle érzékenység, allergia létezik. Egyes teák, különösen a zöld tea és a fehér tea fogyasztása ajánlott. Kávé és kevés vörösbor felnőtteknek megengedett, sőt ajánlott*. A sor hosszan folytatható, például a tiszta zöldség- és gyümölcslevekkel. (Megjegyezzük, hogy a gyógyvizeket és a csökkentett deutérium tartalmú vizeket is érdemes tanulmányozni. Ezekkel kapcsolatban ma még sok az ellentmondó eredmény és vélemény.)

Egyél elegendő vitamint és jó élelmiszert! /teljesség Feltételezzük, hogy minden alapvető élelmiszer - fehérjék, zsírok, szénhidrátok, vitaminok, ásványi sók és általában az ismert étrend-kiegészítők megfelelő mennyiségben rendelkezésedre állnak. Itt csak néhány

hatékony természetes anyagra (nem termékre) szeretném felhívni a figyelmet, amelyek valószínűleg meghosszabbítják a várható élettartamot. Például az anyagcsere során a szervezetben keletkezett és károsodásokat okozó szabadgyököket az antioxidánsok képesek közömbösíteni. Ezzel sokféle betegség és gyulladás kialakulását előzhetjük meg. Néhány természetes antioxidáns, amelyek számos ételben, színes gyümölcsökben és zöldségekben is megtalálhatók: **glutathion, C-, A-, B2-, B5, E-vitamin, szelén, cink, raszveratrol (a szőlőben), króm, magnézium, alfa-liponsav, béta-karotin. Az omega-3 és omega-6 zsírsavakat megfelelő és kb. azonos mennyiségben szükséges fogyasztani, esszenciális anyagok.** Az omega-3-ból gyakran hiányt szenvedünk, a lenmagolaj a legjobb forrása. A keményített zsírok (transz-zsírok) károsak a szervezet számára. Megnövelik a vérszír szintet és ezzel a szív- és érrendszeri betegségek kockázatát. Lehetőleg **alacsony glikémiás indexű** szénhidrátot fogyassz! Ezzel a vércukorszinted (és inzulinszinted) lassabban és kevésbé fog nőni étkezéskor. A glikémiás index (GI) arra jellemző, hogy milyen gyorsan emelkedik az ember vércukorszintje étkezés során. A testnek szüksége van az energiahordozó cukrokra és szénhidrátokra, de a magas vércukorszint alattomos betegségeknek készíti az utat. Az antioxidánsok, vitaminok, ásványi sók, bizonyos elemek és esszenciális anyagok fogyasztása, hozzájárul a szervezet természetes szabályozó köreinek optimális működéséhez, a **homeosztázis** fenntartásához, az **entrópia alacsony szinten** tartásához. (Természetesen nem mindegy, hogy mit, mikor és mennyit fogyasztunk, illetve juttatunk a testbe.) Nézetünk szerint, az öregedéssel együtt járó betegségek részben a szabályozások kapacitásának csökkenéséből, a hibák javításának hiányosságából, illetve a regenerálódások hiányából adódnak, ezért is fontos ez a szabály.

Végezetül soroljunk fel néhány az egészség szempontjából hatékony növényt: ginkgó biloba, ginszeng, kurkuma, fokhagyma, paradicsom, erős paprika, málna, kék szőlő és sárgabarack. (Természetesen számos szabadalmaztatott termék is létezik, amelyek pozitív hatással vannak az élettartamra.)

Kerüld a stresszt! /nyugalom Kerüld a sok stresszt, sejt, szerv és szervezet szinten is. A stressz a szervezetnek egy felfokozott állapota. Adrenalin és cortisol stresszhormonok szabadulnak fel a testben, megemelik a vérnyomást és a vércukorszintet, felkészül a szervezetet a harcra, ill. az aktuális feladat megoldására. Sajnos a sok stressz hosszú távon, számos betegség kockázatát növeli, és rövidíti a várható élettartamot.

Ezért fontos, hogy védekezzünk ellene. Ugyanakkor nem felejtendő, hogy a stressznek pozitív hatása is lehet, például, ha támadás éri az élőlényt. A stressz ellen talán a legjobb módszer az erőteljes mozgás, ennek hatására oxytocin hormon termelődik a testben, amely nyugtató hatású. Oxytocin termelődik masszázskor is, ami ellazítja a testet. Meditációval is csökkentheted a stresszt. Alkalmazd a mély és lassú légzést tiszta levegőn, amit a jóga is tanácsol. Továbbá az adrenalin termelésének gyógyszeres gátlása is csökkenti a stresszt és növeli az élettartamot.

Aludj eleget! A legtöbb embernek 6-7 óra alvás is elegendő. A fiatalok általában több, az idősek valamivel kevesebb alvást igényelnek. Ez valószínűleg azért van így, mert a fiatalok aktívabbak, többet mozognak, gyorsabb az anyagcseréjük (több szabadgyök is keletkezik) ezért több alvási idő kell a regenerálódáshoz, feltöltődéshez, ill. a hibák javításához, a szennyezések eltávolításához. Az alvási szokásaink beállításánál vegyük figyelembe, hogy az alvás kb. 1,5 órás ciklusokból áll. Az alvási igény ugyan egyedi, de a legtöbb embernek célszerű öt ciklust végigaludni lehetőleg sötét és hűvös szobában. Javasolom, hogy aludj rendszeresen 7,5 órát naponta, például este 11-től reggel 6.30-ig! A **melatonin hormonnal** szinkronizálni lehet az alvási ciklusokat a helyi, illetve az alvási időhöz. A melatonin a sötétség hatására képződik a tobozmirigyben, de tablettá formájában is kapható. Valószínűleg növeli a várható élettartamot.

Rendszeresen mozogj és használd a szellemi képességeidet! /képességek A rendszeres fizikai munka, illetve a mozgás, kertészkedés, gyaloglás, futás, úszás, labdázás, kerékpározás, jógázás ... hozzájárulnak a keringési rendszer, az izmok, a csonttömeg és az idegrendszer megőrzéséhez. A pihenés, amikor a test percekig nyugalomban van, szükséges a szervezet számára. Sajnos korunkban valóságos ülő életmódot folytatunk, otthon is és sok munkahelyen is. Ezért a mozgás fontosságát kell hangsúlyozni. A mozgástípusokat az intenzitásuk alapján szokás besorolni. Itt elégedjünk meg annyival, hogy egy egészséges szervezet számára, többféle intenzitású mozgás javasolt, napi szinten legalább fél óráig. A szellemi munka/sport is nagyon fontos. A test és a szellem képességeit, funkcióit működtetni és edzeni kell, mert így **lassítható az entrópia-növelő elsorvadásuk**, leépülésük.

Tartsd tisztán a tudatodat minden vonatkozásban! /tiszta tudat Erkölcsi, értelmi, érzelmi, közösségi síkon egyaránt. Élj harmonikus boldog kapcsolatban, tartozz közösségbe, legyenek

barátaid, ha teheted! Jó, ha van egy összetartó, segítő családod és egy szeretetközösséged. Légy optimista!

Találj magadnak hobbit és/vagy hivatást! /áramlat Válassz olyan munkát, amit szívesen, örömmel végzel! Rengeteg hivatás vár rád. Tanulj élethosszig, ne félj a szakma-váltástól sem. Önmagad radikális átalakítására is képes vagy, ha szükséges, mégpedig lényegében reverzibilis módon.

Keress kellemes környezetet, ahol élhetsz! /környezet A környezet és az éghajlat nem mindegy, ezt láttuk már a fentiekben is. Az élőlény belső „élő állapota” és a környezet anyag, energia és információ forrásainak minősége határozzák meg a várható élettartamot. Látogass meg szép tájakat településeket, városokat, ha teheted.

+1: Rendszeresen gyakorold és tartsd be a fenti szabályokat! Tanulmányozd a hosszú élet technológiájának szakirodalmát és ajánlásait! Ezek a tudományos eredményektől függően a jövőben bizonyára bővülnek. Alakítsd ki a hosszú élet szokásait, vagy vedd át másoktól, és szigorúan tartsd be azokat! /rituálé.

Általános törvényszerűségek, érdekességek

Ha az öregedés lényegében entrópia növekedés, akkor - **a termodinamika 2. főtétele miatt** - az egyed öregedése és halála talán kikerülhetetlen **természettörvény**, hiszen a 2. főtétele pont arról szól, hogy izolált rendszerekben, a fizikai folyamatok során az **összes entrópia** nem csökkenhet, csak nőhet. Ebből az általános érvényű törvényből következik, hogy a szóban forgó rendszerek nem fiatalodhatnak, csak és kizárólag öregedhetnek, mert az entrópia növekszik. Talán ez az oka az univerzális tapasztalatnak, miszerint minden élőlény öregszik, egyre sérülékenyebb lesz és végül már egy kis stressz, vagy betegség is halált okozhat. A valóság azonban ennél bonyolultabb. Bármilyen hihetetlen léteznek nem öregedő élőlények is. Persze lehet, hogy csak a méretükhöz képest nagyon-nagyon hosszú életűek. Ilyen a lények például a tiszta édesvizekben tanyázó **hidrák**.

Az élőlények nem zárt, izolált, hanem kvázi nyílt, fejlődő és öregedő rendszerek. Közvetlenül nem alkalmazható rájuk a 2. főtétele. Számításba kell vennünk a környezetet is. A fizika szerint, az élőlényben akár csökkenhet is az entrópia, ha a környezetben ennél nagyobb mértékben nő. Ez a kiegészítés rámutat a környezet rendkívüli fontosságára. Megfelelő környezeti anyag-, energia- és információ-források nélkül nem lehetséges radikálisan hosszú élet.

Bonyolítja a képet, de rendkívül fontos, hogy az élőlények nem teljesen nyílt rendszerek, bizonyos anyagokra nézve zártak tekinthetők, ilyenek a nem ürített salakanyagok, nehézfémek, módosult fehérjék... a sor nagyon hosszú.

Ha egy élőlényre igaz, hogy szennyezett kvázi nyílt, anyagcserét folytató rendszer, amely bizonyos anyagokra nézve kiüríthetetlen, és/vagy nehezen üríthető szennyező anyagokat, illetve hibás jeleket tartalmaz, azaz részben zárt rendszer, akkor bizonyos folyamatok során nő az entrópiája, éppen a II. főtétel miatt. (A részben zárt rendszer bizonyos anyagokat és hibákat nem tud leadni, ill. javítani.) A növekvő entrópia egyben azt is jelenti, hogy csökken az „élő állapotra” vonatkozó információja. Ha ez az információ egy határon túl csökken, a szervezet önszabályozása szükségszerűen összeomlik, illetve a lény meghal. Nem számít, hogy melyik hiba indítja el az összeomlást, mert számuk annyira nagy, és a stabilitás ekkor már olyan csekély, hogy az esemény biztosan bekövetkezik. Egyébként mindennapi tapasztalat, hogy az "élő állapot" stabilitása az öregedéssel párhuzamosan folyamatosan csökken.

Ez a törvény igen általános, független attól, hogy a szervezet milyen struktúrájú, és működésű, konkrétan milyen biokémiai és fizikai folyamatok zajlanak, ha a fenti feltételek fennállnak. Ez a szükségszerű összeomlás tétele.

Tudjuk, hogy az életfolyamatok, illetve az anyagcsere (katabolizmus, anabolizmus) viszonylag alacsony szinten tartják a szervezet entrópiáját. *Az élőlények rövid távon* képesek információ-, energia- és anyagcseréjükkel biztosítani az állandó és alacsony entrópia-szintet, ami az élethez szükséges. Csakhogy az élettartammal összemérhető **hosszú távon** egészen más a helyzet, mint azt fentebb már láttuk. A nem üríthető külső és belső szennyezések akár kémiai- akár jelszennyezések hosszú távon növelik az entrópiát és **csökkentik a rendszer információját**. Nem működik megfelelően a lény bonyolult önszabályozó rendszere. Mivel az információt hordozó jelek molekula szintig is „lenyúlnak” az entrópia növekedés viszonylag hamar érzékelhető információvesztést eredményez. Végezetül pedig **az információvesztés következtében, az önszabályozással fenntartott metastabil „élő állapot” összeomlik.**

Az élőlény plusz környezet (zártak tekinthető) rendszerben, reális folyamatok során a teljes entrópia mindig nő, miközben az (összes) élőlény arra törekszik, hogy az entrópia növekedést ne a saját teste, hanem a környezete szenvedje el, a testében keletkezett, vagy a

környezetből felvett entrópiát is „igyekszik” a környezetbe exportálni. Ez az anyagcsere egyik fontos célja. Az entrópia „alacsony” szinten tartása nélkül az élőlény nem tudná megőrizni az élethez elengedhetetlenül szükséges információkat. Az evolúciós magyarázat szerint, az alacsony entrópia érdekében csak a nemzőképesség végéig van szelekció. Nőknél ez 40-50 év, férfiaknál valamivel több. Későbbi életkorban tehát az alacsony entrópiájú szervezetekre nincs természetes kiválasztás, ezért az entrópia időskorban gyorsan nő, az élőlény gyorsan öregszik.

Az élő természet megkerüli, és többféleképpen is kijátssza a mértéktelen entrópia-növekedést és az elmúlást, új egyedekkel: a sejtek osztódásával, a bimbózással (klónozással) és a nemzéssel. A baj csak az, hogy *az entrópiától való e-féle megszabadulás egyben a testtől való megszabadulás* (de legalább radikális átalakulás) is. A faj fennmaradhat, de az egyedek, az élőlények számára ezek a módszerek nem jelentenek igazi megoldást, azaz tetszőleges ideig való életet.

A hosszú élet technológiája tehát olyan orvosi-biológiai és egyéb technológiák alkalmazását célozza, amelyek képesek a szennyezéseket, az információs hibákat megszüntetni, a károsodásokat regenerálni, lényegében az entrópia-szintet, ha nem is teljesen, de valamilyen mértékben visszaállítani. Mindezt anélkül, hogy a testet cserélni kellene. Erről bővebben az „Öregedés információs modellje” című cikkben írtam. A kitűzött cél nem tűnik utópisztikusnak, hiszen az elmúlt évszázadban a várható élettartam évente kb. egy negyed évvel nőtt Európában, és ez jelesül az orvos-biológiai tudományoknak, valamint az életmódnak, egészségügynek... köszönhető. Végezetül pedig lássunk két alapvető kérdést!

Az öregedés entrópia modellje mit válaszol arra a kérdésre, hogy **miért öregszünk?** Azért öregszünk, mert létezik egy általános természettörvény, a **II. főtétel**. Ezek szerint, az entrópia reális folyamatokban mindig növekszik. Az öregedés pedig legáltalánosabban és legegzaktabbül éppen a növekvő entrópiával jellemezhető. Ugyanakkor az már nem szükségszerű, hogy az entrópia növekedést teljes egészében az élőlény teste szenvedje el, sőt ennek az ellenkezője sem. Ezért lehet pozitív csengése a következő kérdésre adható válasznak és ezért lehet hosszú életű a hidra.

Legtöbbünket az a kérdés is érdekli, hogy **létezh-e radikálisan hosszú életű ember?** **Igen létezhet**, ha arról gondoskodunk, hogy az életfolyamatok során keletkező entrópia minél nagyobb része (a jelenleginél nagyobb része) ne az ember rendezetlenségét (azaz öregedését)

növelje, illetve (információját csökkentse), hanem a környezetébe távozzon. A hosszú élet tudományának és technológiájának a feladata, hogy ezen a problémán dolgozzon.

Rendszeresen aktivizálni kell a szervezet szabályozó rendszereit, minden téren, mert csak így erősödhetnek, de semmit sem szabad "túlhajtani". A szabályozott folyamatokat mindig a kvázi reverzibilis (illetve a regenerálódó) tartományokban kell tartani.

Ismert, hogy az „élő állapotnak” vannak kísérletileg mérhető sok paraméterrel jellemezhető szintjei, ezek energetikailag, illetve az aktivitás szempontjából igen különböző állapotok. A legismertebb ilyen általános szintek a nyugalmi ébrenlét, az alvás, az erős fizikai munka (futás, repülés...) egyes állatoknál a hibernált állapot... Célszerű minden energetikai szintet rendszeresen használni. Természetesen a különböző fajoknál más-más paraméterértékek jellemzik a normális állapotot. Az élőlény ezeket a szinteket rendszeresen és a környezeti hatásoktól is függően „bejárja”. Mintegy a szintek között oszcillál, ami az élő állapotnak nagy stabilitást kölcsönöz. Az ok még nem teljesen tisztázott, de például az alvás-ébredés ciklus gátlása hosszabb távon instabilitást okoz. Valószínű, hogy az éber és alvó állapotok váltakozása lehetővé teszi a szervezet alaposabb tisztítását, a szennyezésektől való megszabadulást, a hibák javítását és a normál éber állapot visszaállítását. Hasonló lehet a helyzet a többi energiaszinttel is. A szintek közötti oszcilláció egyfajta kvázi reverzibilitást és stabilitást biztosít az élőlénynek. A fenti szabályok egy része éppen a szintek közötti minél tökéletesebb oszcillációt igyekszik biztosítani. Ha egy élőlényben lassúbb az entrópia-növekedés, illetve az információcsökkenés üteme, például a lassúbb anyagcsere miatt, hosszabb lesz a várható élettartama. Ha egy élőlényt néhány fokkal lehűtünk, csökken az entrópiája és lassulnak az entrópia-termelő kémiai folyamatai várhatóan nő az élettartama, persze csak akkor, ha az adott „élő állapotban” megmarad és ezt az állapotot tudja tolerálni a szervezete. Lásd egyes tengeri kagylókat, vagy a hibernált állapotban lévő élőlényeket.

Összefüggés van az emlősök tömege (illetve mérete) és jellemző szívfrekvenciája között. A nagyobb állatnak kisebb a szívfrekvenciája. Továbbá a nagyobb tömegű emlősöknek, hosszabb az élettartamuk. Az összefüggés - amely hasonlósági törvény - csak valószínűségi jellegű és nagy a szórása.

A különböző *fajok* „élő állapotai” (nagyon) eltérő élettartamúak, tehát a lények élettartama eltérő. Ez reményt keltő, hiszen megszámlálhatatlanul sok „élő

állapot” lehetséges és a normál emberi állapothoz is találhatunk, valószínűleg találunk is egy vagy több „közeli” hosszú élettartamút. *Egyébként az „élő állapotnak” semmi köze az „életerőhöz”.*

2018.01.27.

A Szerző fizikus, orvos-biológiai szakmérnök

KASSAI LAJOS

KÖRUNK...

Egy amerikai polgár huszonegy éves koráig nem fogyaszt alkoholt. Tizennyolc éves koráig nem élhet nemi életet, de nyolc éves korában dönthet a nemi identitásáról. Egy bűnözőnek több joga van, mint az áldozatának. Egy tanárának kevesebb joga van, mint a diákjának. Szótárunkba került a megélhetési bűnözés és szétvált az igazság és a jog. Gyermekünket féltjük a drogtól, de nem tudjuk milyen tartalmakhoz férnek hozzá a neten. Féltjük a rossz társaságtól, de hagyjuk, hogy behálózza őket a Facebook. A veszélyes hulladék szállítására és tárolására szigorú szabályok vannak, de a kereskedelmi tv-ket senki és semmi nem korlátozza a társadalmat mértelenítő szenny és mocsok sugárzásában. Elszakadtunk a természettől és ezzel együtt elvesztettük természetességünket. Ma már a vallásos ember is materialista. A karácsony bevásárló örületté vált, a templomokat a plázák váltották fel. "Még soha nem volt az ember ennyire szabad." Szabadon választhatunk a szupermarketek közül és dönthetünk, milyen terméket teszünk a kosarunkba, de eszébe ne jusson senkinek, hogy zárva tartsanak vasárnap. Korunk prófétái és felkent papjai a motivációs trénernek. Hitről és szeretetről prédikálnak, de nem istenben kell hinned, hanem önmagadban, nem a teremtett világ felé kell szeretettel fordulnod, hanem önmagad felé, nem az üdvösség a cél, hanem az anyagi világban való tobzódás.

A mobiltelefonok már kezdenek okosabbak lenni, mint felhasználóik. Egy nemzet vezetőjét bárki bármilyen stílusban bírálhatja és szidhatja, le is válthatja, de próbálja meg egy kereskedelmi csatornával ugyanezt. Mára már világos számunkra, hogy míg civilizációnk maximalizálta szellemi képességeink kiaknázását és olyan kényelmessé tette életünket, hogy az már kezd kényelmetlenné válni, lelkünk az Antikrisztus zsákmánya lett. Büszkék vagyunk világméretű Disneyland-ünkre, jól kiszórakoztunk magunkat, most már le kéne állítani a ringlist, csakhogy mindnyájan rajta ülünk. A lelke mélyén minden ember tudja, hogy

ennek a valamikor szebb napokat élt Föld nevű bolygónak nincs gazdája. Aki azt hiszi, hogy a globalizáció megtorpan, mielőtt felemésztené kulturális és biológiai környezetünket, téved. Ne várjunk a cselekvéssel, hiszen a kőkorszaknak sem az vetett véget, hogy elfogyott a kő. A Titanic süllyed, de vannak mentőcsónakok. A mikroközösségek válhatnak a józan ész, a természetközelség Noé bárkáivá, reményt adva emberi mivoltunk megőrzésére. Ami rendkívüli módon megnehezíti a ladikokra való átszállást, az a gigantikus méretűvé duzzasztott egónk. Civilizációnk olyan kényessé tette derék polgárait, hogy komfortzónájuk legcsekélyebb elhagyása is forradalmi indulatokat válthat ki. Persze korunkban a lázadás is a virtuális térre korlátozódik. Egy kényelmes fotelból a világháló valamely virtuális bilijében egetrengető viharokat vagyunk képesek korbácsolni indulataink korlátlan szabadon engedésével. Lehetőleg álnéven, vigyázva, hogy az általunk felkavart fekália nehogy ránk is fröccsenjen. Megváltoztatjuk a világot, majd ez a megváltozott világ változtat meg minket. Ez mára olyan sebességet ért el, hogy sokan azt sem tudják már, hogy fiúk-e vagy lányok, de ha mondjuk tudnák, azzal se mennének sokra, mert ki mondaná meg nekik, mit is kezdjenek ezzel a felismerésükkel, mihez igazodjanak, ha nők, és mihez ha férfiak. Hány meg hány mentőcsónakot láttam már elsüllyedni, mert senki sem evezett, mert össze-vissza eveztek, mert túl kevesen voltak, mert túl sokan voltak, mert nem tudták eldönteni, mi a helyes irány. Ennek ellenére itt állok én is, tökhéj ladikom orrában a háborgó tengert fürkészem és kérelhetetlenül mutatom az irányt és könyörtelenül diktálom a tempót. Mögöttem erős és elszánt evezősök, férfiak és nők. Tudom, hogy nem vagyok külön náluk és hiszem, hogy nem bennem bíznak, hanem abban, amiben én is bízok.

Kaposmérő, 2018. március 1.

FARKAS ISTVÁN

ÉS ÚJRA EGY ÍJFESZÍTŐ

*A
másik fajta érzelem belépésekor a kocsis hallja a gazda
szavát és a működő gyeplőn
keresztül irányítja a lovat, ami aztán, így arra húzza a
kocsit, amerre a gazda mondta. Vagy a hús irányít vagy a
gazda. (M. Péterfalvi)*

Tudja mit akar elérni, vagyis egy tudatos lovas. Ez a kezdet. A második, a hozzá szükséges eszközök megléte: íj, ló, céltábla. Idő, sok-sok idő a

gyakorláshoz és türelem. Türelem önmagához, a lóhoz és a mester irányításához. Hogy mit is szükséges itt összeszedni, arra igen jó példa volt a kortárs íjlesztítő, akit a tévében láttam.

Van egy eszköze, egy lova, ami mindennek az alapja. Ez a ló azonban már nem egy vadló, mint a gauchók esetén. A lovasíjász már nincsen életveszélyben, nem kell befognia és betörnne a vadlovat. Ez a ló már szelíd, bár a feladatra még alkalmatlan. Ahhoz még sokat kell tanulnia. Nevelése egy ideig teljesen független az íjkezeléstől, a célba találastól, a lovas edzésétől: állóképességének, koncentrációs készségének fejlesztésétől, független a megfelelő íj kialakításától és kezdetben független még az emberekkel való kapcsolattól is. Nevelésének egyetlen célja van: a rendíthetetlen belső nyugalom, majd később a feltétlen engedelmség kifejlesztése az íjásznak. Egy lónál ezt úgy érik el, hogy mind fizikailag, mind érzelmileg a legkülönbözőbb maceráknak teszik ki és jutalmazták, ha nem reagál rájuk. És ez egy megfelelő, intelligens lónál – türelemmel, kitartással, empátiával, szelíd határozottsággal - eredményre vezet. Következő fokozatban ugyanezt kezdik el gyakorlatozni vele a feladata végrehajtása közben is, amikor a lovas már a hátán ül. Mindegy mi történik kint, egyetlen parancs van: a lovas diktálta nyugodt tempó tartása! Jöhet egy telivér kanca, elsüthetnek egy ágyút, finom illatos hereföldet mellett vezethet az út, megcsípheti egy bögöly, a lovas a hátán a feje tetejére is állhat, ő nyugodt marad és tartja a tempót. És különben? Kinn legel az illatos réten, iszik a patak tisztá

vizéből, hancúrozik a többiekkel úgy, ahogy vad társai teszik.

Igen. Ha valakinek egy komoly célja van, és van egy ilyen belső lova, vagyis rendíthetetlen érzelmi ereje, és van egy egészséges, józan, reális – vagyis a valóság csodáját és borzalmát látó – gondolkozása, az messze eljuthat. Nem is lehet más célja egy emberi lénynek, mint egy ilyen egység, egy ilyen összeszedettség elérése bármilyen élet hozta helyzetben. Nem állandóan. Ahhoz nincs elég energiája. Csak akkor, amikor szükség van rá. Egyébként megy minden a maga megszokott, energiát alig igénylő, automatikus útján – a törvényeknek megfelelően, az összeszedettség létfenntartási szintjén.

A lovasíjász a maga által elhatározott, kitűzött pontszám-szintet éri el. Aztán pihen vagy, fagyaltozik, vagy megeteti a tyúkokat vagy elviszi az unokáját az állatkertbe.

De hogy van ez egy egyszerű, hétköznapi összeszedettségért küzdővel? Van esélye egy ilyen helyzet elérésére? Igen, van – mondják a nagy keresők és küzdők. Még a legelvesztettebbnek is. Ha „megérinti” valami, valamikor, valahol és meg tud állni az érintés hatására, vagyis ijedtében nem kezd el rohanni, akkor igen. Ha fenn tudja tartani a szemkontaktust, vagyis a figyelmet és feltétlen bizalmat az érintő felé, akkor igen. Akkor már „csak” gyakorolnia kell a rendíthetetlen belső nyugalmat még akkor is, ha kifelé dühöt, haragot, agressziót fejez is ki a mozdulata, ha közömbösnek látszik vagy gyengének. Akkor is. Akkor már látja a helyzet valóságát, a másik hozzá hasonló törekény esendőségét és minden szükséges megnyilvánulása már ennek az összeszedettségnek megfelelő lesz. Mert közben nem felejt el, hogy megérintették – valamiért, amit még nem is tud. Ha nem felejt el...

BODACZ PÉTER

NEM DUGHATJUK HOMOKBA A FEJÜNKET

(„...márpedig a fegyveres szolgálat megtagadása ennek számított. Ez egy csapdahelyzet volt, ezért inkább Bulányiról mondtak le: elítélte az egyház teológiai érvekkel azért, hogy az állam ne piszkálódjon. És hagyták bebörtönözni. Az pedig különösen szomorú, hogy a hivatalos vatikáni rehabilitáció után sem állt mellé a magyar egyház. Egyszerűen nem mertek szóba állni vele. Politikai nyomásra elárultuk Bulányi Györgyöt, később pedig kényes lett volna kimondani, hogy neki volt igaza.”)

Az igazi nyomor abban nyilvánul meg, ha már valaki akarni sem tud. Ezeket az embereket talpra állítani hihetetlenül nagy feladat – vallja Beer Miklós. Az idén felmentését kérő, ám hivatásában megtartott váci püspök számára az ideai karácsony fő üzenete a szegénység, kiszolgáltatottság problémájának átérzése. A katolikus főpásztor beszélt a cölibátus felülvizsgálatának időszerűségéről, az elvált hívek újraraházasodásáról, a pártpolitikától való távolságtartás szükségességéről, de szóba került az állampárti parancsra elárult és bebörtönzött Bulányi György piarista szerzetes máig késő rehabilitációja, illetve az egyház által a pártállami időkben elkövetett hibákkal, bűnökkel való szembenézés elmaradása is. Ritkán fordul elő, hogy egyházi vezető olyan aktuálpolitikai ügyek kapcsán nyilvánuljon meg, mint a „rabszolgatörvény”, amely miatt az év végét sok ezer ember tölti demonstrációval. Ön ugyanakkor nekik is üzent, levelét Lukácsi Katalin olvasta fel a december 16-ai tüntetésen. Miért tartotta fontosnak, hogy megszólítsa a tüntetőket?

– Mindenkinek joga van tüntetni, ám fontos, hogy az események megőrizzék békés jellegüket. A demonstrációk alkalmával a karácsonyhoz méltatlan megnyilvánulásoknak is tanúi lehettünk, hiszen voltak, akik haragjukban a Kossuth téri karácsonyfára, a betlehemre akartak támadni. Fontos, hogy elégedetlenségünknek a törvényes keretek között, önbecsülésünket megőrizve adjunk hangot. A karácsony méltó megünneplésére készülünk. Véleményem szerint a tüntetések mögött nem csupán ennek a két törvénynek a bírálatáról van szó. A kormánypártok kétharmados többsége eleve lehetetlenné teszi a bírálatot.

Nincs más eszköze az ellenzéknek, hogy megszólaljon, hogy meghallgassák, mint a tüntetés. Ugyanakkor ebben ugyanúgy önfegyelmet kell tanúsítani, mint ahogy kellene, hogy a kormánypártok is a fölényük birtokában önmérsékletet tanúsítsanak a törvényalkotásban. A legfőbb probléma a kontroll hiányában van. Van még mit fejlődni a demokráciában. *Már tavaly karácsonykor elbúcsúzott a hívektől, ám úgy fest, idén is püspökként készülhet az éjféli misére. Mit helyez ünnepi üzenete középpontjába ezen a karácsonyon?*

– Az advent számomra a karácsonyi prédikációra, az éjféli misére való készülést jelenti. Felteszem magamnak a kérdést: a mögöttünk hagyott esztendő lezárásakor milyen konkrét megfogalmazást igényel a karácsony üzenete, vagyis az, hogy a teremtő Isten belép a mi emberi történelmünkbe Jézus megszületésével? Mi az, amit meg tudok fogalmazni, ami tényleg a híveknek és a tágabb hallgatóságnak szól? Ferenc pápa azt mondja: arról beszéljétek, ami az embereket foglalkoztatja és amit megértenek. Az ideai

év fő üzenete a szegénység problémája lesz. Ez mindig benne van a karácsonyi ünnepkörben, hiszen a szent család is végtelenül kiszolgáltatott volt.

A pápa november utolsó előtti vasárnapjára hirdette meg a szegények világnapját. Amikor erre tavalyi találkozáskor személyesen is felhívta a figyelmet, felelősségre vont, hogy értjük-e, felfogjuk-e mekkora szakadék van a

gazdagok és szegények között. Ezt próbálok megfogalmazni. Ez saját magamnak is komoly feladat. Annál is inkább, mert tudom, nemcsak a hívek, a nem hívők számára is fontosak ezek az üzenetek. A szegénységnek, a kiszolgáltatott élethelyzetnek a problémája mindenkit érdekel, mindenkit érint.

Idén betöltötte 75. életévét, és az előírásoknak megfelelően a nyáron felajánlotta, hogy lemond a püspöki tisztségről. Mégsem küldték nyugdíjba. Mi történt?

– A Vatikán válasza az volt, hogy folytassam, s majd, ha megtalálják az utódom, szólnak. Furcsa a helyzet, amikor bizonytalanság van, de valójában ilyen az élet is. Próbálok visszatekinteni, számot adni. Készen állok a szolgálat átadására, de amíg itt vagyok, addig teljes szívvel végzem a hivatásomat. Luther Márton szavai jutnak eszembe: Ha tudnám is, hogy holnap elpusztul a világ, még akkor is ültetnék egy almafát. Úgy tervezem a holnapot, a következő heteket és hónapokat, mintha még évekig itt lennék. Nem szabad, és nem is akarok csökkentett üzemmódba kapcsolni.

Ahogy utalt is rá, tavaly ősszel fogadta a magyar püspöki kart Ferenc pápa. Milyen emlékei vannak a találkozóról? Milyen hangulatú volt a tanácskozás?

– „De jó, hogy itt vagytok! Gyertek, üljetek le, ott találjátok a kávé és a vizet, éreztétek otthon magatokat” – ezekkel a szavakkal fogadott minket a pápa, akinek közvetlensége mindannyiunkat meglepett. Ebben a tekintetben még II. János Pálon is túltett. A beszélgetés jó másfél óra volt, mindenkit meghallgatott, és nagyon figyelt. Konkrét politikai kérdéssel nem volt szó, ám a mi keresztény életünk aktuális kérdései szóba kerültek: szociális problémák, a cigányság helyzete, a papok lelki állapota, paphiány, ezek voltak a témák.

Lapunknak adott korábbi interjújában püspöktársa, Kiss-Rigó László szeged-csanádi püspök a „Soros-terv” kapcsán említette meg, hogy ezen a találkozón Ferenc pápa felszólította önöket arra, küzdjenek a brüsszeli elit gyarmatosító politikája ellen.

Valóban elhangzott ilyen mondat? A migráció szóba került?

– A migráció kérdését kikerülte. Úgy éreztem, nem akar kellemetlen helyzetbe hozni bennünket. Ugyanakkor a találkozáskor már meg volt írva az újévi beszéde, amelyben a hívek előtt nyilvánította ki, hogy a migráció nem Európa, hanem az egész világ ügye.

Látszik, hogy ezt a témát közvetlenül a hívekkel akarja megbeszélni. Egyébként számukra is nyilvánvaló, hogy a migráció és a túlnépesedés súlyos problémák, nem dughatjuk homokba a fejünket. Az én életem alatt a háromszorosára nőtt a világ lakossága, és ökológiai válság is fenyeget, elég csak az elsivatagosodásra, a klímaváltozásra gondolni. Keresztény emberként nem mondhatjuk azt, hogy ez bennünket nem érdekel.

Ferenc pápa megválasztása másnapján Lampedusa szigetére látogatott, amelyet már akkor afrikai migránsok leptek el. Azt az üzenetet sugározva ezzel, hogy különösen nagy felelősséget érez a kiszolgáltatott helyzetben lévőkért. A hazai püspöki kar ugyanakkor nemhogy a migráció kérdésében, de még abban sem tűnik egységesnek, hogy mekkora távolságot érdemes tartani a politikától. Hogy lehet ekkora széthúzás?

Alapelveként szoktuk hangsúlyozni, hogy az egyház és az állam szétválasztása nagyon fontos igény, törekvés. A másik megjegyzésem, hogy mi, püspökök viszonylagos önállósággal rendelkezünk. A megnyilvánulásaink felelősségét egyedül hordozzuk, ami így helyes. Nagy dolog ez, nincs kötelező „pártfegyelem” az egyházban. Minden püspöktársam tudja, hogy az elsődleges főnökünk a római pápa, nekünk az ő szavát kell meghallani, hozzá kell igazodni. Nem jó, amikor belekeveredünk a pártpolitikai ingoványba.

Az előbbi kérdést az is indokolja, hogy az ideai választások előtt nem adott ki körlevelet a püspöki kar, holott ezt a rendszerváltás óta minden alkalommal megtette, elég világos üzenetekkel. Miért maradt ez el az ideai parlamenti választás előtt?

– Valójában fel sem merült a körlevél ötlete. Magamban ezt úgy könyveltem el, hogy nincs új mondanivalónk. Alapelv, hogy híveinktől elvárjuk, a lelkiismeretük szerint válasszanak, szem előtt tartva a keresztény értékeket. Ám ránk, papokra vonatkozó alapelv az is, hogy konkrét pártot nem nevezünk meg. Nem örülünk annak, ha mégis történik ilyen. Az ellen mindig tiltakozom, amikor azonosítják a vallásos ember

gondolkodását a jobboldalisággal. A politikát úgy kell értelmezni, hogy az a közjó szolgálata. Itt következetesnek kell lennünk az egyház tanításához, de őrizzük meg szabadságunkat.

Mi ad fogódzót azoknak a híveknek, akik úgy érzik, ezen értékek, illetve a kétezer éves keresztény kultúra védelmének hangoztatása csupán kampányszöveg, és akik erre hivatkoznak, már rég elvesztették hitelüket?

- Nagyon fontosnak éreztem Sólyom László egykori köztársasági elnök világos megkülönböztetését, miszerint van a politikai kereszténység és a hitből fakadó kereszténység. Az előbbiről elég sokat hallunk a médiában, ez azt jelenti, hogy az európai hagyományokat keresztény értéként azonosítják. Azt mindenkinek magában kell eldönteni, hogy ez elfogadható-e, vagy sem. Bevallom, hogy én ennek egyáltalán nem örülök, mert ez a szemlélet megzavarja az embereket. De hogy tisztábban lássuk, mindenképp érdemes újra és újra tisztázni, mit tartunk keresztény értéknek: a család védelmét, az élet védelmét, a közjót, a békét. Tehát minden benne van, ami a normális emberi gondolkodásban is. És korántsem magától értetődő, hogy ezeket az értékeket azok a pártok képviselik, amelyek ezt a leginkább hangoztatják.

Nagyon fontos az is, hogy a képviselőinket személyében is ismerjük. Így könnyebb eldönteni, ki a hiteles és ki az, aki csak pártkatona. Függetlenül attól, mely pártnak a tagja. Persze, ha valaki nem szavaz, az is véleménynyilvánítás. Én ennek azért nem örülök, mert a közösség jövőjéről van szó, kell hogy legyen véleményünk. A társadalom egyik fő gyengesége, hogy közömbössé válunk. Nem mondhatjuk azt, hogy semmi közünk hozzá.

Teológusok és az egyházzal foglalkozó történészek közül is többen úgy vélik, a magyar katolikus egyház máig tartó válságát az okozza, hogy elmaradt a nyilvános számvetés a püspöki kar pártállammal való együttműködésének kérdésében. Ügynökökről, besúgókról és sajnos a rendszer áldozatául eső közösségekről, bebörtönzésekről is beszélünk. Foglalkozik-e ezzel az egyház? Van-e erről közös gondolkodás, még ha az nem is a nyilvánosság előtt történik?

- Aki érintve volt, nem szívesen áll nyilvánosság elé. Csak tippelve: azért halogatja az egyház a nyilvánosság előtti feltárást, mert sem saját magát, sem mást nem akar kompromittálni. Ezt a történészekre bizza. Ugyanakkor ma már a közvélemény számára is eléggé világos, hogy nagyon összetett kérdésről beszélünk, hiszen nem mellékes, ki hogy keveredett bele, kényszerrel-e, vagy önszántából. Nyugodt lelkiismerettel ki tudom jelenti, hogy nem ismerek olyan papot, aki önként lett besúgó.

Nemcsak a beszervezések, besúgások feltárása nem történt meg akkor, de egyéb kérdésekben is elmaradt a szembenézés, amiért jogos lehet a hívők hiányérzete. A Bokor közösség vezetőjéről, Bulányi György piarista szerzetesről mind a Lékai László vezette hazai egyház, mind pedig a Vatikán levette a kezét, és hagyta bebörtönözni a nyolcvanas években. Csak 1997-ben rehabilitálta Róma, ám ezt követően is csak egy félreeső plébánián misézhetett. Mitől félt a magyar egyház közel egy évtizeddel a rendszerváltás után?

- Lékai bíborost nagyon tiszteltem. Borotvaélen táncolt, hintapolitikát kellett folytatnia, hogy valamennyire működhessen az egyház. Ő nagyon megijedt Bulányitól, mert ha elismeri az általa szervezett bázisközösséget az egyház, akkor a kommunista állammal szemben nagyon rossz helyzetbe kerülünk. Az Állami Egyházügyi Hivatalnál nem tűrtek semmilyen rendszerellenes kilengést. Márpedig a fegyveres szolgálat megtagadása ennek számított. Ez egy csapdahelyzet volt, ezért inkább Bulányiról mondtak le: elítélte az egyház teológiai érvekkel azért, hogy az állam ne piszkálódjon. És hagyták bebörtönözni. Az pedig különösen szomorú, hogy a hivatalos vatikáni rehabilitáció után sem állt mellé a magyar egyház. Egyszerűen nem mertek szóba állni vele. Politikai nyomásra elárultuk Bulányi Györgyöt, később pedig kényes lett volna kimondani, hogy neki volt igaza. A történet szomorúságát mutatja az is, hogy amikor a halála előtt néhány héttel, 2010 tavaszán egy író-olvasó találkozón Vácon járt, így szólt hozzám: „te voltál az egyetlen a püspökök közül, aki megölelt engem”. A többiek nem mertek szóba állni vele. Annyira mérgezett volt levegő a diktatúra évtizedeiben, hogy még később sem tudtunk szabadulni ettől, ami a gyengeségünk jele.

A papi cölibátus kérdésében régóta törekszik a tabuk ledöntésére. Korábban azt nyilatkozta, hogy ebben az ügyben még az ön életében fordulat állhat be. Mennyire aktuális téma ez a Vatikánban?

- Úgy érzem, még mindig nem általános beszédtema ez, de olvad a jég. Az nem újdonság, hogy a nőtlenség fogyasztásával egy időben, a II. vatikáni zsinat óta növekedésnek indult a diakónusi szolgálat újra felfedezése. Itt fel sem merül a nőtlenség követelménye: egyre több család férfit szenteltünk diakónussá, ez egyfajta papszentelés. Ők különböző feladatokat látnak el, oda állhatnak az oltár elé, prédikálhatnak, vezethetnek egyházközösséget. A saját egyházmegyében negyven ilyen szolgálattelévő van. Nyugat-európai országokban érdekes jelenség az is, hogy protestáns egyházak lelkészei kérik, hogy vegyék át őket a katolikus egyházba. Róma pedig jellemzően átveszi és felszenteli őket a papi szolgálatra. Családos férfi akként tehát betölthetik a papi hivatásukat.

Igyekszem mindig hangsúlyozni azt is, hogy a papi nőtlenség eszméjét nem kell feladni, mert ez érték.

Aki egy vagány élethivatásra vállalkozik, például sarkkutató lesz, vagy a Holdra száll, annak is helyesebb a családi felelősség terhét nem felvállalni. A szerzetesség intézménye ugyanilyen „vagány” hivatás. Az az elképzelésem, hogy az olyan idősebb férfiak, akik személyes életükben már letettek valamit az asztalra és emellett hiteles keresztények és köztisztviseltek állnak, meg lehetne hívni papi szolgálatra. Azoknak az ifjaknak pedig, akik vállalnák a nőtlenséget, ott lenne továbbra is a szerzetesség. Ferenc pápa kerüli ezt a témát. Azt gondolom azért, mert nem akar egy újabb frontot nyitni és inkább kivár. De adta tanújelét annak, hogy nem idegen tőle a papi cölibátus elengedése.

A hívők mennyire konzervatívak? Elfogadnak-e egy olyan pástort, aki közülük vétetik ki, akit nem „készen” kapnak?

– A diakónusoknál ezt már tapasztaljuk. Egyén- és közösségfüggő, van, akit nagy tisztelet övez, de van olyan, akit nehezebben fogadnak el ilyen tisztségben. Ám a jövő inkább afelé mutat, hogy nem az egyházmegye püspöke küld településekre vadidegen papokat, hanem a közösség javasolhat majd előljárót. Megemlítem azt a fonákságot, is, amikor nőtlen fogadalmú papnak nem hivatalosan van családja és a közösség ezt hallgatólagosan elfogadja. Ez természetesen elfogadhatatlan. Volt olyan, akit emiatt kellett fájó szívvel felmentetnem.

Ferenc pápa a papi nőtlenség felülvizsgálatában eddig nem nyilvánult meg, ám az elvált, újraraházasodott hívekkel engedékenyebb hangot ütött meg. Ezzel helyi szinten mit tud kezdeni az egyház?

– Ferenc pápa egyértelműen fogalmaz: akkor járunk el a keresztény házasság ügyében helyesen, ha úgy megyünk, mint a sín páron futó vonat. Az egyik sín az eszmény, az életre szóló szeretetszövetség. A másik pedig az irgalom. Aki kudarcot vallott, tönkrement a házassága, megszenvedte a válást, de megőrizte a hitét és az egyházhoz való tartozása fontos neki, ott keresni kell a megoldást. Ez az, amit sokan nem értenek, hogy a kettő hogy fér meg együtt. Nem mondhatjuk azt ki egy általános elvként, hogy aki elvált és újraraházasodott, az ugyanúgy jöjjön áldozni, mint mindenki más.

Viszont minden egyes történetet meg kell hallgatnunk. Érdemes beszélünk arról is, hogy évszázadok óta lehet a megkötött házasság egyházi felülvizsgálatát kérni. Van olyan, hogy az egyházi bíróság kimondja, hogy a házasság érvénytelen. Ilyen értelemben sokan rendezték második házasságukat egyházi jogilag és nincs akadálya, hogy szentáldozáshoz járuljanak. Az élet egyébként mindig felülírja a paragrafusokat. Ötvenvalahány éves papi szolgálatomban én is talákoztam olyan esettel, ahol tiszta lelkiismerettel azt mondtam, jöjjenek áldozni.

A szegénységre a kormány által hozott hajléktalanrendelet is ráirányítja a figyelmet. Az intézkedésben a hajléktalanlét kriminalizálását, vagy az állami gondoskodást érdemes keresni?

– Egyik oldalon örül a szívem, hiszen nyugodtan sétálhatok Budapesten, nem botlok bele a hajléktalanokba, tiszta az aluljáró. Ugyanakkor tudatában vagyok annak, hogy ezzel könnyen becsapjuk magunkat. Össze kell szedjük magunkat, és ezekkel az emberekkel kell valamit kezdenünk, ami mindenkinek, az egyháznak is nagy kihívás. Vannak nagyon jó példák is: a múltkor hallottam egy rádióműsorban, hogy a baptistáknak milyen ügyes kezdeményezéseik vannak, hiszen kulturált szállást hoztak létre és a lelki gondozásra is van emberük. Segítik a rászorulókat önbecsülést és munkát szerezni. Ez mindenki számára példaértékű. Nagyon fontos az is, hogy legyünk érzékenyek, és vegyük észre, amikor valaki kezd lecsúszni.

Mit lehet tenni, amikor már megtörtént a baj: ha valaki már az utcán él, nincs semmilyen háttéré és az alkoholhoz menekül?

– Az igazi nyomor az abban nyilvánul meg, ha már valaki akarni sem tud. Őket talpra állítani hihetetlenül nagy feladat. És sajnos nincs elég szociális munkás, mentálhigiénés szakember, lelki gondozó. De ugyanez a helyzet a mélyszegénységben élőkkel, a kilátástalan helyzetben lévő cigány családokkal is. Ugyanakkor tévúton jár az, aki mindenre a kormánytól vár megoldást. Hiszen a legnagyobb kormány sem képes arra, hogy megoldja az egyéni problémákat. A helyzetet egy mikroszkóphoz tudnám hasonlítani, amelyen van két állító gomb: az egyikkel nagyjából lehet belőni az ideális lencsetávolságot – ez a kormány – míg a másik feladata a finombeállítás. Utóbbira nem képes a kormány. Lehetnek jó döntések, de a szolidaritás kérdése, az érzékenyítés nem a mindenkori politikai vezetés kompetenciája, hanem sokkal inkább az egyházaké.

BULÁNYI GYÖRGY

DIÁRIUM

1997. okt. 23. hajnal, odakint teljes sötétség, mint 41 évvel ezelőtt is. A váci Teréziánium, az egykor nemesi kollégium nemes boltozatú szobáinak egyikében talán nyolc rabtársammal együtt halljuk az öt órás reggeli ébresztő kolompját. Majd délután kettőkor a gombüzembe megyünk délutáni műszakra. Pár perc alatt eljut a néhány száz ott dolgozó rab mindegyikéhez a nagy hír, Ajkunk mozdulása nélkül közöljük egymással - hiszen a rabnak beszélnie munka közben nem szabad - a gépek zakatoló lármájában:

- Balhé van Budapesten!
- Honnan tudod?
- A smasszer mondta.

Most, 41 esztendő múltán nincs ébresztő. Ébrednek magamtól is. Egy éjszaka során akárhányszor is. Ma még istenes volt. Más napokon, hajnali kettő körül adom fel a harcot. Ma csak négy órakor adtam fel. Nem kísérletezem tovább, úgy sem megy. Már mint az alvás. Meglassúdtam. Hatvan éve, kispap koromban 5,30-kor szolt a csengő először, 5,50-kor másodszer, de az már a kápolnába hívott. A húsz perc elég volt mosakodásra, borotválkozásra, öltözködéshez s arra, hogy szédobáljam szellőzésre az ágyat. Most egy órát is eltart, mire hozzá tudok végre fogni dolgaimhoz. Leülni a szövegszerkesztőm elé. Ilyenkor tudok nyugodtan dolgozni idehaza. Nem szól sem a hallban levő, sem a kaputelefon.

Tegnap délután megválaszoltam Dankó érsek levelét, meg reflektáltam Kipke Tamás Új emberben írt cikkére. 9-re jön egy Gebhard nevű úr a Church and Peace-től "Rehabilitation" témában, ebéd után megyek Tatabányára a református atyafiak ökumenikus hetére előadni. Utána kocsin levisznek Budaváriba, ott hajtom majd álomra fejem. Szeptember 10. óta nem volt még időm-nyugalom leülni ideiglenes számvetésre sem. Most azzal próbálok.

Szept. 10-én délután 14,30-kor jön a hír Jóskának telefonon Rábai Lacitól a kutatóba: bocsánatkérés nincs, de jogaiba visszaállítják Gyurka bácsit. Jóska 15.00-ra jön a szomszéd szobába, "Öregek I"-be. Bejön hozzám, vendégem van, Kundra Pistával teologizálok, s csak ennyit mond: Ha végeztél, kopogj be Terihez, s kijövök, fontos. Pista félőtkor megy el, bekopogok, Jóska kijön, s mondja, mit tudott meg 14,30-kor. Megy vissza a másik szobába csoporttalálkozóra.

Magam maradok. Elkezdem mondani a Te Deumot. Majd felhívom Emilt. Nem az üzenetrögzítő szólal meg, hanem ő. Mondom, amit megtudtam. Ő is akart már hívni. Rábai Laci forrásával beszélt. Nem telefonon, élőben a Konferencia után.

Napokig semmi. Jóska 11-én bemegy a Magyar Kurírhoz. Két lapnyi tájékoztatás a Konferencia őszi üléséről, de rólam egy szó sem. 15-én délelőtt Juhász Karcival és Marikával kocsin megyünk le Budaváriba, mert mennek két napra "nyaralni" Bokorligetre. Délben megszólal a telefon. Felveszem. Emil a vonal végén: Most jöttem meg Csíkszeredából. A szept. 12-i postámban levelet találok Seregélytől: értesít a Konferencia Rád vonatkozó eredményéről, mellékelve a Közlemény szövegét, s kérve, hogy juttassa el hozzám a nagy alakú zárt borítékban mellékelte nekem szóló levelét, s értesítse a

Konferencia-titkárságot, amikor már eljuttatta hozzám a levelet. Kérem Emilt, olvassa fel a neki szóló levelet. Majd megkérem nyissa ki a nekem szólót. Ugyanaz van benne. Mondom, hogy értesítheti a Konferencia-titkárságot, hogy átadta, s küldje le nekem a levelet Budaváriba, mert csak október 1-én utazom vissza Budapestre. Telnek a napok. Dolgozom a Koinónia októberi számán, s írom tovább az "Egyetlen szövetég?" soron következő numerusait.

Szept. 21-én, vasárnap is korán kelek. Készülök a szentbeszédre. Kovács Ági Debrecenből telefonál Terinek, hogy nyissa ki a rádiót, mert a Vasárnapi Újság Gyurka bácsiról mond valamit. Teri kinyitja, s hallja alighanem a befejező összefoglalást. Valakitől megtudom, hogy a Vasárnapi Újság egy osztrák hírügynökségre hivatkozva tájékoztat a "rehabilitációról". Valaki közli velem a rákövetkező napokban, hogy a Magyar Kurír már 19-én hozta a Közleményt, de nem postázta mindenkinek, s a Kathpressnek sem, s a Kathpress indiszkrécio folytán jutott a Magyar Kurír 19-ei dátummal megjelent szövegéhez.

Szept. 22-én a Kossuth Rádió a Hírekben minden órában beszámolt az eseményről - különböző szövegekkel. (Majd írok a Rádiónak, megkérve, hogy juttassák el hozzám 21-i és 22-i adásaik szövegét.) Ugyanezen a napon felszólal a Házban Dr. Ranschburg Alajos, s a napilapok közül a Népszabadság, Népszava, Magyar Hírlap és a Magyar Nemzet foglalkozik a témával. A Magyar Kurír pedig hozza Kállay Emil nyilatkozatát.

A hírlapi megnyilatkozások - az egyes újságírók ismeretei szélességének megfelelően - döntő többségükben szempontból pozitívan foglalnak állást. Kivétel: Pajor András (Új Magyarország, szept.25), valamint Lukács László (168 óra, szept.30), s végül Kipke Tamás (Új ember (okt. 26 - valójában 21-én már kapható volt). A még korántsem befejezettnek látszó áradat kiértékelését még elvégzendőnek gondolom.

Ami nem kevésbé jelentős, az a sajtó-nyilvánosságra nem jutó anyag. Budapestről, az országból, a határon s tengeren túlról érkező levelekre gondolok. Ezek között külön kategóriát képvisel a hierarchiától érkező anyag. Ebbe tartozik a generálisnak és Asztriknak az okt. 19-i szentmisén felolvasott szövege, továbbá Gyulai, Dankó valamint Emil egy levele, s Emil Reményik-verse, melyet felolvasott az okt. 19-i szentmisén.

Ezt az anyagot szeretném kielemezni, hogy képet alkothassak arról, hogy miközben rádió-televízió-hírlapok-folyóiratok és magánlevelek döntő többségükben a Bokron belüli és kívüli társadalom rokonszenvéről számolnak be, valójában a hierarchia sakktabláján milyen is a tényleges helyzetünk.

MIKLOVICZ LÁSZLÓ

HOMILIA

Iz 42,1-4.6-7, ApCsel 10,34-38 Mk 1,7-11

A ma elhangzott szentírási részek mindegyikéhez könyvtárnyi elmélkedést lehetne írni. Fontos is lenne kibontani az üzeneteket, hogy megértsük a szerető Atya gondolkodását és gondoskodását. Lehetőségeink csupán egy-egy részlet kiragadására elegendőek és ezek ránk vonatkozó tanítását próbáljuk megérteni.

Izaiás, a próféta fejedelem egy olyan, istenre hangolódott szolgáról beszél, aki, az Isten gondolatait valósítja meg a Földön. Aki nem igazságszolgáltatóként jelenik meg az emberek között, aki nem büntetni jön, hanem meggyógyítani, ami beteg, a szellemi-lelki sötétségben járókat felvilágosítani, a szenvedélyek rabjait kiszabadítani a börtönükből. Ez a prófécia Jézus személyében meg is valósult. Sőt sokszorosan is megvalósult, hiszen Jézus is a tanítványait ilyen missziós küldetésre szánta: gyógyítani a szellemi-lelki betegeket, aminek következménye lesz a testi gyógyulás is; hirdetni az evangéliumot és a megszokások, szenvedélyek rabjait kiszabadítani a tömlöcükből.

Aki ténylegesen Jézus követője, arra ezeknek az életmegnyilvánulásoknak kell jellemző lenni. Izaiás azt is állítja, hogy a nemzetek erre a tanításra várnak. Valóban? A jelek nem erre utalnak. Talán ezt úgy kell érteni, hogy fel kell ébreszteni a kiváltságot és a személyválogatást nem ismerő szeretetre az emberek igényét. Ez azért nem lehetetlen feladat, mert az ember Isten reménybeli képmása, tehát alapvetően szeretetre forgó lény. Ezért a lelke mélyén szunnyadó szeretet igényre lehet alapozni, amikor beállunk Jézus munkatársai közé. Izaiás látomása sajnos csak töredékesen valósult ezen a Földön.

Ennek nem az az oka, hogy a próféta tévedett és túlbecsülte az ember képességeit, hanem az, hogy a keresztények hűtlenek lettek a küldetésükhöz. Aki viszont beáll Jézus tanítványnak és teszi a rá bízott feladatokat arra illik a próféta megállapítása: ti. azt támogatja az Isten és kedve telik benne. Álljunk hát be a Jézusunk által elkezdett szeretet országa építésébe, képezzük magunkat és valósítsuk meg a szerető Atya álmát a környezetünkben.

Az Apostolok Cselekedeteiből Péter mondatát emeljük ki: az Isten nem személyválogató. Ez olyan állítás, amely Jézus tanításából is egyértelmű és akár axiómának is tekinthetjük. Azaz olyan állításnak, ami nem szorul bizonyításra, hiszen csak a szeretetre kell gondolnunk, amely a lényegéből adódóan nem személyválogató és ezt bárki könnyen be is láthatja. Ezért nem hivatkozhat arra senki, hogy a másik ember

több hitet kapott, mint ő és ezért neki könnyebb a Jézus követés. A valóság inkább az, hogy a szeretet istene mindenkit egyaránt vonz, de nem mindenki felel helyesen erre a vonzásra, vagy egyáltalán nem is felel vagy éppen el is utasítja magától.

Eljutottunk az evangéliumhoz, amelyben leírt esemény Jézus életében meghatározó jelentőségű. Talán ezt nyomatékozza az a tény is, hogy mindegyik evangéliumban szerepel valamilyen formában. Az evangéliumi rész szinte minden mondatához kérdések sokaságát fogalmazhatnánk meg és meg is kell tennünk, hogy megértsük Jézus igehirdetését és módszertanát. Persze itt és most erre sincs lehetőségünk, de az esti vagy reggeli elmélkedéseink keretében megtehetjük és kérdéseinkre kereshetjük a jó válaszokat. Most csupán egy megállapításra szorítunk, amiből a magunk számára is, következtetéseket vonhatunk le: Az Atyának abban a gyermekében telik kedve, aki az akaratát teljesíti. Imádkozzuk is: „...legyen meg a Te akaratod!” "Legyen meg, történjék meg, valósuljon meg a Te akaratod! Nagy kérdés, hogy tudjuk-e pontosan, hogy mi az Ő akarata. Mit szeretne, mire vágyódik, minek örülne? Erre próbálunk most választ adni.

Akár teológiai végzettség nélkül is megválaszolhatjuk: egyszerűen az, hogy *mindenki boldog legyen!* Éspedig már ebben a világban és ne csak a túlvilágon és ne csak "lelkileg", hanem egész testi valóságában is. Sőt az emberi élet minden területén is. Ne legyenek éhezők, hajléktalanok, betegek, hátrányos helyzetűek stb.

A nagy kérdés az, hogy miképpen valósulhat ez meg, mert úgy látszik kevés, ha a szentmise könyörgéseiben nyomatékosan kérjük mindezt az Atyától.

Jézus azt tanította, hogy *csak a mi aktív közreműködésünkkel, csak általunk valósulhat meg* Isten terve! Mert Isten ugyan abszolút módon szerető Atya, Aki tiszteletben tartja a teremtményeinek törvényszerűségeit, az ember szabadságát is, és nem nyúlkal bele a dolgok menetébe, hogy saját kezűleg akadályozza meg a rosszat vagy tegye meg a jót.

Ezért aztán Isten terve, vágya csak úgy valósulhat meg, *ha mi, emberek megtérünk* és szeretjük egymást. Azaz: megosztjuk javainkat a rászorulókkal, törődünk a bajba jutottakkal, lemondunk az erőszakról, megbocsátunk hetvenszer hétszer is...

Vízkereszt után, Jézus Isten élményére tekintve kívánom a kedves testvéreknek, hogy keressék a Szerető Atya akaratát, szándékát, lessék a gondolatait, hogy valamennyien kedves gyermekei legyünk és örömet-kedvét lelje bennünk is. Így aztán megvalósulhat Izaiás próféta jóvendőlése is.

ALMÁSSY TAMÁS + – ZSOMBOK GYÖRGY

MI AZ, HOGY TALENTUM KÖR?

A Talentum Kör egy szívességbank, régiesen “kaláka”. Ez azt jelenti, hogy tagjai, amikor segítenek a kör egy másik tagjának, amikor szívességet tesznek neki, vagy amikor adnak valamit neki, akkor nem kérnek érte pénzt (“forintot”) és nem is várják el, hogy a másik viszonzza. Abban bíznak, hogy amikor nekik lesz szükségük valamire vagy valakinek a segítségére, akkor ők is meg fogják kapni a kör valamelyik tagjától az igényelt támogatást. A bizalmat azzal erősítjük, hogy az egymásnak nyújtott segítséget egy „központ” tartja nyilván.

A nyilvántartásra egy belső egységet használunk, amelyet Talentumnak (rövidítve TT) nevezünk. A TT értékét javaslatunk szerint a munkaidő határozza meg. Ajánlásunk szerint egy órai átlagos munkáért 100 TT járjon, de ettől a két fél szabadon megállapodva eltérhet, ebbe senkinek semmi beleszólása nincs. (Más cserekörökben ezt a belső egységet máshogy nevezik, és más lehet az értéke is, mind ez nem befolyásolja a működés lényegét.)

Van-e lényeges különbség a TT és a Ft, az igazi pénz között?

VAN! Igaz, hogy a forinthez megtévesztésig hasonló eszköznek látszik a TT, de gazdasági szempontból sem pénz, mivel csak akkor “keletkezik”, ha szükség van rá, nem kamatozik, nincs elfogadási kötelezettsége, nincs vagyónképző hatása, stb. Látszólag kicsi az eltérés és könnyen azt hiheti az ember, hogy ez is pénz és az is pénz, a hazai és a nemzetközi tapasztalatok szerint működésük nagyon különbözik emberi oldalról is. Íme néhány további, “emberi” különbség:

-A pénz távolítja az embereket, a Talentum inkább közelíti, összehozza őket.

-A pénz bizalmatlanságot szül, a Talentum bizalmat teremt.

-A pénz szereti a nagy méreteket (hipermarket, bevásárlóközpont, óriás bank), a Talentum emberi léptékű, átlátható marad és a helyi kapcsolatokat erősíti.

-A pénz inflálódik, a Talentum nem.

-A pénz a birtoklási vágyat erősíti, a Talentum adni tanít.– Mindezek részleteiről sokat lehet beszélgetni – állunk is elébe. A Bokorportán tartott találkozó után is szívesen válaszolunk kérdésekre – ha tudunk. Ugyanakkor örömmel fogadjuk a tanácsokat – hiszen az új szem jobban lát. Minden tapasztalatra és tudásra szükségünk van, segíts nekünk – így Te is gazdagabb leszel, próbáld csak ki!

Ha ez a rendszer ennyire szép és jó, felmerül a kérdés: Felválthatja-e talentum a forintot?

NEM! A Talentum és a hasonló rendszerek csak kiegészítői a nemzeti pénznek. A kör fő célja, hogy erősítse a helyi közösséget, szorosabbá fűzze a kapcsolatokat az emberek között, hogy azok többet segítsenek egymásnak, s így jobban érezzék magukat; jobban éljenek, kevésbé függenek a külvilágtól, a személytelen gazdasági tényezőktől, a messziről jövő válságok ne befolyásolják annyira életüket. Nem elhanyagolható az a ‘mellékhatás’ sem, miszerint megtanulhatjuk: rengeteg értékes tulajdonságunk van, ezekre szükség van, s ugyanilyenek társaink is.

Hogyan működik a Budapesti Talentum Kör?

Tagjainkat kéthavi Hírlevélben tájékoztatjuk a kört érintő eseményekről, továbbá mellékelten elküldjük a TT-egyenlegek állását, a taglistát és a keresleti-kínálati listát. A taglistán a tagok címe, telefonja, egyéb elérhetősége szerepel, hogy fel tudják venni egymással a kapcsolatot, a keres-kínál lista pedig a tagok felajánlásaiból és kívánságaiból áll össze, ez a második legfontosabb eszköz arra, hogy ki-ki megtalálja azt a másikat, akire számíthat vagy aki rá számít. Nagyon kevés szabályunk van, s nem is akarjuk, hogy több legyen.

Nem vagyunk bejegyzett egyesület, minek? Továbbá például: aki egy évig ‘hallgat’, az ‘elalszik’, azaz alvólistára kerül (bármilyen aktivitással, pl. egy ‘üzletkötéssel’ automatikusan felébred). A Központ (egy képzetes tag, mintegy „az állam”) kivételével senki egyenlege nem lépheti át a $\pm 20\,000$ TT-ot. „Postaköltséget” kell fizetni (300 Ft/v, ha a tájékoztatókat elektronikusan, ill. 500 Ft/év, ha gyalogpostásan (is) kéri valaki). Ebből fizetjük a terembért is. (Pénzre valóban kevés szükségünk van: jelenleg kb. 30 000 Ft van a kasszámban, igaz a tavalyi postai kiküldés díjával még tartozunk tagtársunknak.) A tagdíjat TT-ban vonja le a Központ, amely TT-ban ‘fizeti’ a közösségért végzett szolgáltatásokat: az egyenlegek vezetését, a Hírlevél-szerkesztését, kiküldését, stb., - meg amit megszavaz még esetleg az összejövétel, előzetes meghirdetve a Hírlevélben.

A legfontosabb természetesen a személyes kapcsolat, ezért kéthavonta találkozunk is egymással (nem kötelező megjelenni).

Ezek a találkozók egyrészt lehetőséget biztosítanak arra, hogy ki-ki a saját „termékeit” felajánlja a többiek számára, vagy hogy segítséget keressen az éppen megoldandó problémájához, másrészt, pedig arra jók, hogy megbeszéljük közös dolgainkat, s ha szükséges, döntsünk. Két találkozó között egy pár tagú vezetőség viszi az ügyeket, erősen korlátozott jogkörrel.

A fő feladatuk az adminisztráció: nyilvántartani az üzletkötéseket, az új kívánságokat és felajánlásokat, előkészíteni a következő találkozókat vagy más közös programokat és foglalkozni az újonnan jelentkezőkkel és az érdeklődőkkel.

(Budapest, 1998. a ma is működő Budapesti Talentumkör akkori ismertetőjéből)

INCZÉDY PÉTER

A PÉNZ-PÓRÁZ KÉT VÉGE

Régi történet, ha az a húsz év ami eltelt azóta, egyáltalán régivé avathatja. Talán a rendszert-változtatás dátuma teszi ennyire régivé. Onnan számítva ugyanis mintha új időszámítás kezdődött volna ebben az országban. Mert egyébként történhetett volna akár napjainkban is a piactudásnak mondott munkaerő-gazdálkodási kereslet-kínálat alakulásának mérlegén. Ahogyan ma mondják, a humán erőforrás gazdálkodás input-output rendszerében.

Akkoriban egy országos ismertségű, több ezer dolgozót foglalkoztató nagyvállalatnál dolgoztam. Termékeinket az ország teljes területén használták, keresték, kedvelték. Ennek az üzletágnak voltam a vezetője, amikor megkeresett egy neves multinacionális cég képviselőjében két úr az akkori munkakörömhöz hasonlóan vélt állásajánlatukkal. Érdekes megbeszélés volt. Elmondom röviden.

Mindenek előtt közölték, hogy tájékoztak a magyarországi jövedelmi viszonyokról és ennek ismeretében 1500 USA dollárt tudnak ajánlani fizetesként. Ez akkoriban igen kedvező javadalmazási kategóriába tartozó összeg volt, több mint a duplája a gyári fizetésemnek. Igyekeztem pókerarcot vágni a hallottakra, hogy ne a fizetés legyen a központi kérdése ennek a beszélgetésnek. Értettem - mondtam, de most arról szeretnék tájékozódni, hogy mi lesz a feladatom a cégnél - tettem fel a kérdést. A két úr összenézett, majd azonnal felemelte 200 dollárral az összeget s visszakérdeztek, hogy így már közelebb kerültünk-e a megállapodáshoz. Milyen megállapodáshoz? - kérdeztem. Még nem is esett egy szó sem a feladataimról.

Újabb összenézés következett újabb 200 dolláros emeléssel, de én újra visszatértem az alapkérdésemhez, mi lesz a munkaköröm, hol lesz a munkahelyem? A konkrét válasz helyett ismét emelés volt válasz. Nem tágitottam továbbra sem a feladatköröm megismerésétől, mire a két úr - nem tudván mire vélni makacszkodásom - átment a másik szobába tanácskozni. Visszatérve megtették az utolsó fizetési ajánlatot - 2500 dollárra emelve az összeget. Ez mind nagyon vonzó és igen gáláns ajánlat - próbáltam ismét rátérni a munkaköröm részleteire, amikor az egyik úr félbeszakított - ha önt nem motiválja a pénz, akkor

ebből a megállapodásból úgysem lesz semmi - zárta le az ismerekedésünket s udvariasan elköszöntünk egymástól. Így engedtem el a pénz-póráz végét s maradtam válasz nélkül, vajon mi is lett volna a teendőm, ha behunyt szemmel elfogadom az ajánlatot.

***

... Azt tudtam, hogy hazámban életveszélybe kerültek a vallási közösségek, azt is tudtam, hogy a már korábban megkezdett kiscsoportos munkától remélhetjük a nehéz idők túlélését, de azt nem tudtam, hogy amit akkor és ott csinálunk, az egyház – kicsiben. Végül azt sem tudtam, hogy 25 év múlva egy pápai apostoli buzdítás 58-adik paragrafusa fogja immár a világegyház reményének gondolni azt a kisközösségi formát, amit ösztönösen, s valljuk be, kényszerűségből választottunk, mert ha hívők és becsületesek akartunk lenni, másként nem tehattünk... .

... .. Cardijn gyári munkásokból alkotott kiscsoportjai ..

..

1945 előtt... .. vajon ma vannak-e munkáscsoportjaink? Nincsenek. Miért nincsenek? A hitet nem az írástudók vitték tovább Jézus korában – sem .. .. 'Ezek a közösségek (a Bokor közösségei) tudják, hogy korunkban nem írástudók, doktorok és főpapok hiányoznak, hanem pásztorok.'

'A Bokorban élve és hozzá ragaszkodva, végső hitem alapja mégsem egy mai névvel megcímzett közösség, hanem mindazon emberek múltból jövő és a jövőbe tartó sora, akik ilyen vagy olyan neven, szeretetre épülő cselekvési normákban és értelmi megismerésük mindenkorai töredékességében éltek és fogják élni evangéliumi hitüket.

Marcel Légaut-tal fejezem be mondanivalómat: „Csatlakozom azokhoz a keresztényekhez, akik szenvednek és türelmetlenkednek az egyház miatt. De ezt a türelmetlenséget és szenvedést türelemmel és humorral kell elviselnünk.” (zsgy)

MERZA JÓZSEF

A KISKÖZÖSSÉG: KERESÉS, VÁLASZ ÉS REMÉNY...

1951 őszén egy rendetlenül összedobált könyvkupacra bukkantam a debreceni egyetem alagsorában. Megszüntetett szerzetes-könyvtárból hozták-e oda teherautóval a köteteket, vagy elkobzott magánkönyvtár anyaga volt, nem tudom. Abban az időben sok mindent nem tudott az ember: a könyveknek abban az időben is megvolt a maguk sorsa. Nekem a sors Godin abbé híres könyvét szánta. „La France: pays de mission?” vagyis „Missziós terület Franciaország?”

– kérdezte a könyv címe. Lopva kiemeltem a könyvet a többiek közül és olvasni kezdtem. Új világ nyílt meg általa, feltárult előttem az Egyház legkedvesebb lányának vallási nyomora. Mauriactól, Bernanostól és Martin du Gardtól ugyan már tudtam, hogy a kereszténynek mondott ember körül pokol vagy sivatag is lehet a világ, mégis más volt ez az üzenet, néhol egy riportkönyv elevenségével, a huszadik század közepéről. Tényszerű, hatásos, felrázó. Ugyanakkor szenzációs dolognak tűnt, hogy ebben a világban élhetnek lelkes fiatalok, akik az evangéliumi üzenet hatására találkoznak, barátok lesznek, és munkához látnak. Lehet, hogy fagyos körülöttük a világ, irgalmatlanok az emberek, s az egész történetre – tudva vagy nem tudva – ráfeszül két világháború égboltja, de a hitet magukban hordozó fiatalok, Marie és Pierre, Helene és Jacques, fáradhatatlanul dolgoznak az embereket egybefogó szeretet művein. Igen, igen, ez a mi világunk – mondtam első éves egyetemista fejemmel, magam mögött tudva két miskolci kisközösségi évet. Igen – mondtam lelkesen –, ismerve gimnazista koromból Sanyit, Lacit, Gusztit, Dezsőt és Csubit, Csipkerózsikát, Évát, Marit és Zsuzsát – csupa szívemnek kedves iskolatársamat, vagy templomi padtársamat – a megszüntetett hitoktatás és az első, próbálkozó lépéseit megtevő kiscsoportok életéből. Ott éltem a debreceni közösségek utolsó virágzó évében. Egészen természetes volt, hogy a hitben megállni, tanúságot tenni, az ateista nyomást bírni, egzisztenciánkat kockára tenni, eközben fiatalnak lenni, dolgozni és nevetni akarni csak emberméretű baráti társaságban lehet. Már sötét volt az ég, hamarosan papbarátaink sem voltak, megverték legfőbb pástoraikat is.

Ha akkor megkérdezik: minek látom Magyarországot, azt válaszoltam volna: hadszíntérnek. Csatamezőnek, amelyen az egyház ellenségei győztek, amelyen az utolsó feltételeket diktálták azoknak a legyőzötteknek, akik inkább akartak élni, mint tanúságot tenni.

Fokozatosan változott csak a kép, amíg megvilágosodott: az egyoldalú küzdelem után, de bizony azelőtt is, a Hegyi Beszédet alig vagy egyáltalán nem ismerő, vagy ha ismerő, akkor azt nem vállaló emberek misszióra váró földje lett és volt ez az ország. Elvesztek az illúziók, a formális nevelés és a melegházi vallásosság életképtelen külsőségei. Elveszett volna a hit is, ha nincs akármilyen kis megtartó közösség, egy barát, aki biztat, hogy megálljak. Ha nem olvassuk ronggyá Suhard bíboros szamizdatban terjesztett füzetét az egyházzal az úgynevezett modern kor küszöbén. Azt az írást, amelyet a felsőbb körök nem kedveltek, de amely megerősített minket azáltal, hogy beszélni tudott az időnkint emberien és esendően viselkedő egyházzal. A nagy közösségről, amely szeplőket és ráncokat is hord, de képes megújulni bűnbánatot tartani tudó

tagjaiban. Addig azt hittem, hogy az egyház, amelybe beleszülettem egyetlen és tökéletesen szép. Miért is tudtam volna másként, amikor hiányzott belső önismeretünk, saját egyházkritikánk. Laikus voltam és túl fiatal ahhoz, hogy lássam a válságjeleket és a történelem még csak elkezdte nyitogatni a szememet. Nem tudtam, hogy a diadalmasnak hitt egyházam máshol is súlyos helyzetbe jutott és egy évtized múlva halaszthatatlanná válik, hogy világkonferencián, a II. Vatikáni Zsinaton gondolja át az önmaga és a világ által felvetett kérdéseket.

Azt tudtam, hogy hazámban életveszélybe kerültek a vallási közösségek, azt is tudtam, hogy a már korábban megkezdett kiscsoportos munkától remélhetjük a nehéz idők túlélését, de azt nem tudtam, hogy amit akkor és ott csinálunk, az egyház – kicsiben. Végül azt sem tudtam, hogy 25 év múlva egy pápai apostoli buzdítás 58-adik paragrafusa fogja immár a világegyház reményének gondolni azt a kisközösségi formát, amit ösztönösen, s valljuk be, kényszerűségből választottunk, mert ha hívők és becsületesek akartunk lenni, másként nem tehattünk.

A század közepének Magyarországon szétnézve azokat a bátor papokat látom, akiknek volt hitük és mondanivalójuk ahhoz, hogy a legalitás és illegalitás formáit választva vagy váltogatva, maguk köré gyűjtsenek egy, két, esetleg több tucatnyi fiatal lányt és fiút, merészebb családokat, idősebbeket. Volt kongreganisták, cserkészek, KALOT-osok, egyházi iskolába járt diákok keveredtek olyanokkal, akik már nem lehettek vallásos szervezetek tagjai, még hittant sem tanultak rendszeresen. Megformálódtak a baráti körök, a huszadik század házankinti gyülekezetei, a lakásokban vagy kiránduló csapatokban találkozó, a városban és az erdőben egyaránt Istenről beszélni akarók csoportjai. Vezetőik vállalták a letartóztatást, bebörtönzést, a tagok kockáztatták evilági boldogulásukat. Mindnyájan átélték azt a szorongást, amit az egyidejű állami és egyházi tiltás okoz. Tudták, mert tapasztalták, hogy egyházuk egyes papjai is beálltak a feljelentők sorába.

Helyzetük reménytelennek is látszhatott, ezért akkor is, most is megkérdézhajjuk: mire építettek és milyen példákat követtek a magyar kisközösségi mozgalom úttörői? Kétségtelen, hogy 1900-tól kezdve volt Regnum. Ez a hagyományos közösség kialakított olyan formákat, olyan sejtrendszer, amit föld alá lehetett vinni. Tudatosan képezte vezetőit, akik között megjelentek a laikusok is. Mód volt hát egy csoportrendszer megalakítására, amely hatékony és egységbe fogott munkát tudott végezni. Jól ismert eszmény volt a világi apostol alakja is, legfeljebb most körültekintőbben kellett dolgoznia. Van der Meersch „emberhalászi” sokak eszményévé váltak, hiszen

nagyszerű dolog volt tudni, hogy vannak melegszívű emberek, akik elmennek örömhírt hirdetni az egyház által elvesztett munkásság közé. Mondjuk ki, hogy a belga Joseph Cardijn által alapított Jeunesse Ouvriere Chrétienne sokunk számára volt megerősítés, amikor ideológiai szemináriumokon kellett szembesülnünk az egyház munkáellenességét vagy legalább közömbösségét hangoztató vádakkal. Cardijn gyári munkásokból alkotott kiscsoportjai hitet adtak ahhoz, hogy mi is megpróbáljuk megteremteni a magunk közösségeit, s ha az intézményes egyházszerkezet részéről feljelentésre kell számítanunk, akkor az egyházközségi szervezeten kívül. Éppen a marxizmus kihívására és éppen a munkásapostolok életét látva bővült a kiscsoportok horizontja. Túlléptünk a hittantanulás keretein, gondolatainkban és vitáinkban megjelentek a társadalmi elemek, az osztályharc, a szociális igazságosság kérdései. Amint a belga példa sugallta, a megfigyelés - ítéletalkotás - cselekvési terv hármasságában meg kellett fontolnunk: összhangban vannak-e a társadalmi jelenségek az evangéliummal.

Ha valaki intellektuális beállítottságú volt, odafordulhatott a francia vallási megújulás példáihoz. Az egyházi vezetés ugyan megtette a magáét IX. Pius 1864-es Syllabusától kezdődően azért, hogy elfojtsa a vallási gondolkodást, de a minden igazságra elvezető Léleknek senki sem vethet gátat. A Commissio de re biblica 1909-es dokumentuma összes fenntartása mellett is a katolikusok kezébe adta a Szentírást, és ez döntően meghatározta gondolkodásunk alakulását. Az Édouard Le Roy és a lazarista Portal által 1912-ben megalapított Tala csoport heti találkozóinak anyagában már ott találjuk az evangéliumi elmélkedéseket. Az irodalmárokból és természettudományi szakosokból álló egyetemista csoport intenzív szellemi életébe már belefért az ökumenizmus gondolata is, talán túl korán, hiszen Portalnak az anglikán Lord Halifax-szal közös, jól induló munkája zátonyra futott XIII. Leó tiltásán. Mindazonáltal a Tala tipikus kiscsoport volt liturgiával, tanulással, lelkigyakorlattal. Ki tudná felsorolni a katolikus egyházban is kivirágzó bibliakörök seregét, amelyek a közös olvasás és elmélkedés mellett baráti kört is jelentettek. Az Actio Catholica keretében működő hitbuzgalmi körök egy-egy papi egyéniség hatására alakították ki sajátos arcukat. Módszert, ötletet kölcsönöztünk más keresztény egyházak gyakorlatából is, hiszen a Szentírás közösségi olvasásában ők sok tekintetben előttünk jártak. A század közepén megjelennek a munkáspapok a gyárakban és a rakpartokon – Gilbert Cesbron oly szép irodalmi emléket állított nekik – és közösségeket teremtve felvetik a világban, a termelésben dolgozó keresztény összes problémáját. Valódi gondokat, nem a plébánia épületéből, hanem olykor a szakszervezeti irodából. A második világháború után megalakul Roger Schütz

szerzetesi közössége, amely sajátos találkozási és elmélkedési gyakorlatot alakít ki a világ fiatalsága számára. Ami Taizében van, az nem kisközösség a szó általam használt értelmében, de szellemi hatása nagyon sok kisközösséget hozott létre a világon. Caffarel abbé családosok számára teremt több országra kiterjedő közösségeket, még az özvegyekre is gondol. Indul a focolare mozgalom, 1967-ben Pittsburghban megszületik az új, karizmatikus szellemiség. Megelevenedik a bázis, a közösségben egymásra talált emberek körtáncot járnak és Soeur Sourire dalait éneklük. Pere Duval kiül az utcára, vagy be a bisztróba és új, kemény dallamokat gitároz gazdagokról, szegényekről, képmutatókról, vagy a mennyei lakomáról. Ha Lohfink könyvét olvasom a keresztény közösségről, akkor az ajánlásban szereplő keresztnevek sora egy alkotó kiscsoport tagjait sejteti.

Az elmondottak közül sok minden lehetne jámbor keresztény mozgalom, felülről vagy középről kiesztelt új egyházi módszer a hívők megtartására és összetartására, de az, amit ma Latin-Amerika felmutat nekünk, egészen más, mint egy papi praktika. A solentinamei közösség, ahol egyszerű parasztok vitatják meg az evangélium mai üzenetét, vagy a hatvanezernél is több braziliai bázisközösség, amelyeknek papnélküli igeliturgiáin esetleg egy írástudatlan öregember elnököl, felvázolják azt a mélyreható társadalmi kapcsolódást, amelyben a vallás több mint az uralkodó társadalmi rend felépítményének alrendszere. Olyan teljes valóság áll előttünk, amely áthatja a szegények egész életét: gondolkodásukat, munkájukat, kölcsönös kapcsolataikat, a munkáltatóhoz fűződő viszonyukat, infrastruktúrájukat, írástudottságukat, urbanizálódásra képességüket. A munkáspapi mozgalom átment Latin-Amerikába, elkísérte néhány európai teoretikusa is. Összefonódott a szociális kérdésekkel csakúgy, mint az etnikai, nemzetiségi problémákkal. Teológiát és gyakorlatot teremtett és az ezredfordulóra biztosan meghatározó lesz a világegyházban. Ezek a szerveződések zömmel a bázison keletkeznek, gyakorta a közép- és felső rétegek akarata ellenére.

Csalódott lehet az, aki nevetet, évszámokat, kisközösségi szabályzatokat várt tőlem. Kétségtelen, hogy jegyzékeket is lehet készíteni és végeláthatatlanul sorolni a különféle lelkeségi irányzatokat. Ha azonban valahol meg akarjuk ragadni azt a jelenséget, amelyet a kisközösségek kialakulásának nevezünk, akkor nem szabad megmaradnunk a felületen, hanem lehetőleg a mélyre kell hatolnunk. Azokhoz a meghatározó okokhoz, amelyek miatt kialakultak a kisközösségi struktúrák, függetlenül attól, hogy az illető helyi és időbeli adottságok milyenné színezték őket.

Abban a folyamatban, amelyet keresésnek nevezek, azonosságok mutathatók fel. A felületi jelenségek

egyike az, hogy kevés és egyre kevesebb a pap, tehát megoldást kell találni a hívek vallási ellátására. Nosza, vonjuk be a laikusokat a munkába, szenteljünk diakónusokat, hozzunk létre kisebb közösségeket. A kérdés lényege azonban az, hogy miért nincsenek papok annak ellenére, hogy sok más, igen hasznos foglalkozást túlszárnyalva, a papság ma is főtisztelendőnek, excellenciásnak és eminenciásnak nevezett társadalmi kategória. Miért nem akarnak a férfiak tömegesen ilyen kiváló jelzőkkel illetett pályát választani? Milyen betegség bújkál és riasztja el a tennivágyó erős, szép élethivatást választani akaró fiatalokat a papságtól? Nincs hivatás akkor, amikor az Atya állandóan vonz és a Lélek mindig fúj? Vagy mindezek megvannak, csak a hívást hallók és a hívást követni akarók számára az egyház nem a szabadság országa, hanem hivatalnoki intézmény, kibontakozást nem ígérő szolgáltató üzem, vagy parancsuralmi struktúra? Egyáltalán, mi az Egyház? Statikus vagy változó? Mi csináljuk, mi alakítjuk, vagy ránk rakják, belekényszerítenek? Kevesek, oligohierarchiák ügye-e az Egyház, vagy az Ország minden tagjáé? Több-e az Egyház a liturgiánál és a szentségek kiszolgáltatásánál? Tud-e hatni a társadalomra, tényleg kovász-e, mint állítja?

Egy pillanatra megállok a kérdések sorolásában, hiszen azt lehet gondolni, hogy egy teljesen hitetlen ember záporozza problémáit a hallgatóira. Nem így van. Vegyük kezünkbe a legelső zsinati okmányt és máris rádöbbenünk, hogy ezek a kérdések – és sok más kérdés is – a világegyház problémái voltak, és a 2500 püspök tudta, hogy a mai világban nincs mód a kereszténységnek szegezett összes többi feladat megoldására, amíg teremtő otthont nem hozunk létre az egész, meg nem különböztetett laosz-nak, népnek. Ezért áll elől a Lumen gentium és ezért állt elől a mi életünkben is a lehetőségeinknek megfelelő egyházforma megteremtése.

Ebben a tényben másodlagos szerepe van annak, hogy hazánkban azért kellett létrejönni a kisközösségeknek, mert ehhez az évtizedeken át ideiglenesen itt állomásozó idegen haderő és a velük kollaboráló állami és egyházi kormányzat teljesen Jézus korabeli légkört teremtett; hogy Braziliában a proletárdiktatúra helyett a tőke nyomorítja nincstelenné az embereket, s az uralkodó rétegek megint csak távol vannak tőlük; hogy a jóléti társadalomban a fogyasztás és az elidegenedés tudja ismét kettészakítani a társadalmat. Mondom, másodlagos kérdés, hogy az ilyen vagy olyan diktatúra, avagy éppen a látszólagos szabadságba burkolt még ravaszabb önzés miatt marad az ember egyedül. A tény adott és azt a közösséget keresem, ahol arcom van, ahol megszólítanak, ahol egyedül és barátaimmal együtt is így szólíthatom meg Azt, aki nagyobb minden tisztelendőségénél: Apuci! Mert sokan akarnak kérdezni,

de a szószékre nem lehet felkiabálni; mert sokan akarnak eligazodni, de a rácson keresztül nehéz a beszélgetés. Érveket akartunk és akarunk hallani, de tekintélyi döntéseket közöltek velünk. Ismerni akarjuk egyházunk őszinte történetét, a szentek igazi arcát. Meg akarjuk beszélni, mi kapcsolatuk van nekik a saját életünkhöz. A szakmájában felnőtt laikus nem akar egyházi óvodás maradni, ha már az életét valóban a hitére építi. A felnőtt ember felnőtt kérdésekre akar választ. Ilyenekre: Hogyan van az, hogy a nem politizáló egyház ki tudja szolgálni a mindenkori uralkodó osztály politikai érdekeit? Hogyan lehet megindokolni az igazságos háborút? Miért nem jutottunk előbbre a keresztények kölcsönös megértésében? A felnőtt ember azzal a szomjúsággal és azzal a közvetlenséggel várja a választ, amellyel a számariai asszony fogadta Jákob kútjánál a mély, emberközeli szavakat.

„Que faut-il croire?” (Mit kell hinni?) – kérdezte egy vékony kis füzet címlapja. A füzetet 1968-ban vettem Párizsban. Pár évvel a zsinat befejezése után ez volt a kérdés, amit még egy kicsit árnyalok és nem igaztalanul: egyáltalán, miben kell még hinni? A zsinat, amelynek egyháztörténelmi jelentőségét igazában csak a konzervatív tábor mérte fel, feladatot bízott ránk. Az elmúlt 25 év során az egész egyházban meg kellett volna beszélünk saját ügyeinket oly módon, hogy a legutolsó laikus szava is elhangozzék. Jól tudjuk, hogy ez nem történt meg. A hivatalos egyház mással foglalkozott, és nem szervezte meg Isten népének beszélgetéseit. Nem is szervezhette, mert nem változott meg sem felépítésében, sem beszédmódorában, sem bátorságában. Kevésbé vigasztaló, hogy a környező országok egyházai sincsenek előbbre. Ezzel ellentétben, beszélgetések, elemzések és viták zajlottak a kisközösségi csoportokban úgy, hogy a lelkiismeretre hallgatva, az értelem megvilágításában és az érvek erejével igyekeztünk megtalálni és megformálni azt az igazságot, amelyre rátehetjük az életünket, és amelyet olyan fontosnak tartottunk, hogy másnak is el kellett mondanunk. Tudtuk, hogy minden azon múlik, amit a 2500 püspök is tudott: van-e olyan otthon, ahol mindenki megbecsült és mindenkinek szava van. Mi a történelem erőinek hatására, Isten segítségével és egy horvát jezsuita tanácsa alapján, megtaláltuk ezt a formát.

Minden hibánk és tévedésünk ellenére létre tudtuk hozni a Bokrot, amely független kiscsoportok informatív szervezett hálózata a szeretet cselekedeteinek végzésére. Ebben a közösségben kerestük és adtuk meg válaszainkat tehetségünk szerint. Más testvéreink más struktúrákat építettek. Eljön az idő, talán nem is sokára, amikor szabad párbeszédben vitathatjuk meg közös dolgainkat az egész egyház színe előtt. Mert bár értelmekkel és érzelmekkel a

Bokorhoz ragaszkodom, tudom, mert megismertem, hogy több egyenértékű válasz is létezhet. Egymás szeretetének és megbecsülésének legszebb bizonyítéka, ha törekszünk a válaszok ekvivalenciájának megmutatására. Szeretni egymás különbözőségeit, ha tudjuk, hogy Isten tetszéséért vannak. Aki kisközösségben él, az alapvetően pluralista és alapvetően türelmes. Ha nem így van, tudatosan vagy tudattalanul a rossz áll mögötte.

Igen, a válaszok. Nem szerzetesrenddel, hitbuzgalmi csoporttal, kongregációval, lelkeségi iránnyal, fogadalmakkal, egyenruhával, épületekkel akarunk választ adni a kor kérdéseire, hanem nők és férfiak, idősek és fiatalok, házások és nőtlenek, elméleti illetve gyakorlati beállítottságú emberek házankinti gyülekezeteiben megfogalmazott, nem esküben vagy munkavállalási szerződésben, hanem lelkiismeretben kötelező tervekkel és gyakorlatokkal.

Az elmúlt negyven évben minőségi változás történt. A kis gimnazistákból és buzgó hittanáraikból álló kiscsoportok megnöttek, a történelem viharában megedződtek, a világegyházra figyelve távlatot kaptak, közösségi életükben elmélyítették kapcsolatukat Istennel és barátaikkal, mindennapjaikban pedig elevenen ott álltak a társadalomban. A mai 50-60 évesek kisközössége helyi egyház, amely a nagy egyház részének tudja és akarja magát azzal a szabadsággal, ami kijár egy élet bérrel soha meg nem fizetett hűsége és munkája alapján. Ezek a közösségek tudják, hogy korunkban nem írástudók, doktorok és főpapok hiányoznak, hanem pásztorok. Tudják, hogy Jézus közössége az élet derekán álló, egészséges és alkotni vágyó embereken alapul, akik a hirdetés és egybegyűjtés folyamatában elvégzik a rehabilitációs munkát, az irgalmasság műveit is. Tudják, hogy emberi méretű közösségeket kell létrehozni, ahol mindig találkozhat vezető és vezetett, ahol mindenki mindig hallathatja szavát. Ahol nincsenek közlési gátak, bénító reflexek, ahol az értelem beleépül a lelki és közösségi életbe, és a lelkiismeret szava lép az engedelmisség parancsa helyébe. Bokor találmányok ezek? Egyáltalán nem! Csupán Bokor-élmények és újrafelfedezések. Marcel Légaut ugyanezeket mondja, amikor beszámol a húszas évekbeli kisközösségi tapasztalatairól. Ő is tudta, hogy a kereső ember nem tudja elkerülni a fájdalmat és gyakorta az egyéni elítélődést. Ő már megfogalmazhatta, hogy a jó pásztor lelki tapasztalatainak alapja a nyitottság és a fájdalom, ha a közösség több akar lenni gyerekek, kultúr- vagy szalonkeresztények önmagukat kellemesen érezni és a felsőbbiség nyájasságában sütkérezni akaró gyülekezeténél. A huszadik század második felére megnőtt kisközösségek vallási tapasztalata az, hogy az egyházban is szükség van a forradalmakra, mert ezek nélkül meghalunk. Tudta ezt minden újító és elitelt, lett

légyen az Avilai Teréz vagy Mary Ward, hogy éppen két nőt említsek és nem is ebből a századból.

Ezek történelmi tények, az egyház igazi és őszinte történetének tényei, ahol a királyszerű pápák ragyogása nem fedi el a jó és rossz harcának tényleges erőit. Ezek miatt a történelmi tények miatt vagyok ma is egyházzal és kisközösségem tagja. Tudom, hogy újabb és újabb nekilendülések törtek vagy törettek meg. Legnemesebb emberi törekvéseink repedéseibe is befészkelte magát a bűn vagy a tudatlanság. Nem tudom mit ér és meddig él a Bokor. Sok mindent felismertünk azonban Isten Országának törvényeiből, és ezek megfogalmazása, elmondása és megvalósítási akarása kötelez minket. Nem a Bokor hát reményem végső alapja, hanem a jóhír és a lelkiismeret szavának hatalma. A Bokorban élve és hozzá ragaszkodva, végső hitem alapja mégsem egy mai névvel megcímezett közösség, hanem mindazon emberek múltból jövő és a jövőbe tartó sora, akik ilyen vagy olyan neveken, szeretetre épülő cselekvési normákban és értelmi megismerésük mindenkori töredékességében éltek és fogják élni evangéliumi hitüket.

Elfogult vagyok, mert a Bokor életem része és mégis, az elmondottak alapján megkérdezem tőletek: ki vádol engem elfogultsággal? Reménykedem, mert tudom, hogy a történelem kohójában megszülető dolgokhoz képest kisiskolás kézimunka minden, íróasztalnál kiagyalt tervezet. Nem mi írtuk az evangéliumot, nem mi eszeltük ki közösségeinket. Magatartási normáinkat a hűség diktálta. Én nem akartam lelki gyakorlatra menni, nem akartam kisközösséget szervezni. Matematikus akartam lenni és nem teológus. Gondtalan vallási életet szerettem volna élni kemény, hasztalannak látszó viták helyett. Ha mindez mégis volt és van, és a lelkiismeretem nem vádol bűnről, akkor azt kell mondanom: élni fog az egyház, mert minden válságos helyzetben lesznek olyan tagjai és csoportjai, akik elindulnak majd azokon az utakon, amelyeken egyébként nem kívánnának menni. Egyszerűen azért, mert a szeretet nem tesz lehetővé a városból kifelé vivő utakat. Minden kudarc ellenére bízom abban, hogy hazai hivatalos egyházunk egyszer megállapítja: érte voltunk és nem ellene.

Ha megérti, azt is tudni fogja, hogy a kisközösségek hálózatát élni kell hagyni. Nem harcolni kell ellene, hanem együttműködni vele. A plébánia segítse a kisközösségeket és akkor a kisközösségek is tudják majd segíteni a plébániát. Tekintsük korunkat átmeneti, kísérleti kornak. Azok a struktúrák maradjanak fenn, amelyek életképesebbek. Születési folyamatnak, a kisközösségek hálózatai létrejöttének vagyunk a tanúi. Még nem tudjuk, mivé lesz, ami létrejött, de becsüljük a munkát és a hűséget, igyekezzünk megérteni és elfogadni egymást. Marcel Légaut-nak a nehéz

helyzetekre érvényes megállapításával fejezem be mondanivalómat: „Csatlakozom azokhoz a keresztényekhez, akik szenvednek és türelmetlenkednek az egyház miatt. De ezt a türelmetlenséget és szenvedést türelemmel és humorral kell elviselnünk.”

1990.

***

Néhány gondolat a 'Gyümölcsóra'-ból:

*Megérni annyi, mint duplán fiatalnak lenni.' .. ..
'Gyümölcs? A fa beváltja azt, amit virágával ígért.' .. ..
.. 'Nem okos, aki nem bolond egy kicsit, és nem egészséges, aki egy picinykét nem beteg.' .. ..*

'.. .. A gondolatokkal nincs baj. Megértésükkel sincs baj. .. .. Még a hirdetéssel sincs baj. .. .. A baj ott kezdődik; hogy azok szerint kell élni. ...'

'Egy idő múlva kiderül, hogy az ember hiába tárol bármit, ha azt nem valósítja meg. Haszontalan és terméketlen emlékezeti massa.'

'De végül is tiltakoznom kellett az ellen az életrend ellen, amely nem volt egyéb, mint önmagam tehetségein való élőködés. Mert a mű gyönyör. Másoknál is a legmagasabb rendű gyönyör. Kifogást emeltem az ellen, hogy privát kéjekben úszkáljak és minden egyebet veszni hagyjak. A legveszélyesebb kísértések egyike. Vagy talán éppen az. Üdvtörténeti eltévelyedés.. .. A gyönyörnek nem felülni. A gyönyörtől csaknem félni. Ez volt az a pillanat, amikor megértettem, hogy egyetlen mű van, s ez a megváltás.'

'A megoldások, ha jók, mindig gyönyörködtetnek. De senki se kívánja tőlem, hogy bármit is megoldjak.'

'Ez a varázslat. Ez a mámor. Ó, a testetlenség borzalma. .. .. ha a nőt megölelem és magamhoz szorítom, eredeti helyére visszateszem, bordáim közé, ahonnan kivették. Az Antikrisztus a személytelenség borzalma.'

'Pátriárkának vagy prófétának lenni már időszerűtlen. Amióta a teljes kinyilatkoztatást ismerjük, tanítványnak kell lennünk. Tanúskodni kell. .. .. A bolondok azt hiszik, hogy üdvözülni annyi, mint a testet levetni. Senki sem üdvözülhet teste nélkül. Megvalósulni éppen ez. Átvalósulni. ...'

'.. ..ha az ember a megváltás művét önmagán végzi, elcsurog és hiúsággá lesz, terméketlen és üres, yoga és praktika, a semmibe vész, mint minden mágia és az ember végül érintetlen marad.'

'.. .. az átvalósulás nem befejezhető mű.' (zsgy)

HAMVAS BÉLA

GYÜMÖLCSÓRA

I.

A természetek ebben is különböznek. Van, aki a gyümölcsöt a legjobban reggeli előtt kedveli, van, aki ebéd végén, uzsonnára vagy vacsorára. Az én gyümölcsóram reggeli után fél órával kezdődik. Télen rendes körülmények között, alma, ha jól megy, dióval, ha még jobban megy, mézzel is. Nyáron, ami éppen érik, a cseresznyétől a naspolyáig. A nagy bőség ideje június vége, néhány elkésett szénfekete cseresznyeszem együtt van a szamóccával, a meggyel, a ribizskével, az egressel, a málnával, a barackkal, az őszibarackkal és a búzakörtével. Kilenc. Ilyen ünnep még augusztus, amikor gyümölcsóram műsorán a ringló, a szilva, az alma, a körte, az őszibarack, a szeder, a szőlő, a dinnye, a mandula szerepel. Reggeli után fél órával a kertbe megyek és körülnézek. Egy-két szem, fél fűrt, csakhogy a gazdagságot növeljem, néha vérpirosra érett édes paradicsomot szedek, esetleg nagy húsos paprikát. Van úgy, hogy ténylegesen egész órát eszem így, nem sietek, leülök, bámulok és valamin gondolkodom.

Gyakran eszembe jut Novalis, aki azt mondja, hogy a vad fán a virág illatozik, a szelíd fán a gyümölcs. Igen sokszor Wordsworth valamelyik sora. Vagy Keats. Tegnap Rudolf Pannwitzet olvastam. Azt mondja, hogy amit a test tart, az tartja a testet. Pont gyümölcsóra való gondolat. Szőlővel és almával és mandulával elég jól megalapozom magam. Jól tartom őket s ők jól tartanak engem. Szolid bázis.

Ma reggel arra gondolok, hogy érettnék lenni annyi, mint megkésztetve fiatalnak lenni. Az eredeti egyszerűbb és szebb. Reife ist doppelte Jugend. (Az érettség kétszeres fiatalság) Minden érett gyümölcs ezt bizonyítja. Íme, az őszibarack. Sárga húsa van, az egyik oldala krapplakkvörös, a másik narancs. Kihívó és kívánatos. Megérni annyi, mint duplán fiatalnak lenni. És érettnék lenni a legnagyobb, mondja Shakespeare: ripeness is all. Semmi sem fiatalabb, mint az ilyen kacér gömbölyűség. Közben már régen a muskotályszőlőt szopogatom és hozzá mandulát harapok, de a fűben mellettem piros alma és két csodaszép szem szilva.

Gyümölcs? A fa beváltja azt, amit virágával ígért. Megvalósult. Az utolsó cseppig. A gyümölcsóra számomra hieratikus aktus. Tiszta esszenciákat szívok fel és arra gondolok, hogy a materialistáknál jobban csak a spiritualistáktól irtózom. A borzalom test nélkül élni. De az irtózat megrontott testben élni. Ha a test a gyümölcsöt tartja, a gyümölcs tartja a testet. Ez jó. És arra gondolok, hogy az egészségről milyen tárgyú fogalmaink vannak. Azt hisszük, ha jól ki vagyunk hívva, egészségesek vagyunk. Ez csak a kövér állat. Valódi egészségünk sokkal inkább abnormitásainkban van, semmint animális egészségünkben. Nem okos, aki

nem bolond egy kicsit, és nem egészséges, aki egy picinykét nem beteg. Úgy értem, ahol az ember beteg, szenvedélye ott van. A betegségben a létezés magasabb hőfokon ég. Ez az, amit láznak hívnak. Ez a mámor. A szellem jelenléte. Mert, ahogy Böhme mondja, ahol a szellem a legmélyebben szellem, ott mámor. Verzückung ist das Wesen des Geistes. (Az elragadtatás az elme létformája) A szellem nem hideg és nem ész és nem józanság és nem okosság, mégcsak nem is értelem. Ha a szellem mélyen és igazán és valódi szellem, ott önkívület. Akkor egészen rajtam kívül vagyok. Ez a nyelv. Ezt az önkívületet a pirospozsgás és kihízott állati egészség nem ismeri. Baromi józanságban él. Az ilyen egészségből, köszönöm, nem kérek.

Igazi gyümölcsőrára való gondolat, fejemet az egészség új megfogalmazásán töröm, mialatt a körtébe harapok. Mindjárt ételrendet kezdek építeni tiszta, kevésbé tiszta és tisztátalan ételekből. Teljesen tiszta és így hieratikus étel a kenyér (búza, rozs), a dara, a rizs, a méz, a tej, a bor, a vaj, az olaj, a gyümölcsök közül főként az alma, a szőlő, a dió, a cseresznye, a narancs, a citrom, a saláta, a hagyma, a paradicsom, a paprika. Kevésbé tiszta már a krumpli, a répa, a kukorica, a tök, az uborka, a tojás, a hal, a mák, a cukor, a sajt, a sör. Tisztátalan táplálék mindenféle hús, bab, borsó, zsír, pálinka.

Most nyáron igazán könnyű. Fő táplálékom a paradicsom, a paprika, a hagyma olajban, és a kenyér. Aztán a rántott leves. Ó, ha költő lennék, legszebb versemet a rántott leveshez írnám. Olajban enyhén pörkölt fehér liszt, köménymag, forrásvíz és só. Ha kenyeret aprítok bele és utána két almát eszem, egészséges vagyok. De ódát írnék a tejbenrizshez is. Almakompóttal és mandulával. Teám kakukkfűből és mentából készül. Olajban pirított kenyeret kell hozzá enni fokhagymával. De a mézes-vajas kenyér se rossz. Télen sokkal nehezebb. Babot, húst, répát, krumplit kell enni. De a gyümölcsőrán mindig van alma. Jó lenne egyszer a világ minden népében élő almamítoszt összegyűjteni, a paradicsomi almától Páris almájáig és a Csipkerózsika almájáig. Egyszer valaki álomban az élet vizét megkóstoltatta velem. Világos piros, híg, pezsgő, savanykás, egészen enyhén sós íz volt. Olyan, mintha egy pohár tengervízbe egy alma levét öntötték volna.

Azt hiszem, az egészség fogalmát előbb-utóbb tisztázni kell, nem az orvosoknak, hanem a költőknek és a gondolkozóknak. Az orvostudományra ebben a kérdésben nem számíthatunk. Amit a klinikákon egészségnek tartanak, annak fertőtlenítőszaga van. Mi lenne, ha egy szép nőt megcsókolnál és szájából szublimát párologna? Az egészség nem steril. Az egészségnek gyümölcsillata van, olyan, mint a muskotályszőlő, a fekete hamburgi, a muscat otonel. Leginkább az alma, akár a kanadai ranette, a belle-fleur, a kálvil vagy a jonatán.

Az életszentség tudománya az ételek hierarchiájának végleges kiépítésével kezdődik. Mózesre és Hermes Trismegistosra és Manura és Orpheusra lenne szükségünk hogy ezt a hierarchiát törvénybe foglaljuk. Henochról mondják, hogy az emberiséget új ételekkel ismertette meg. Amíg étrendünk rossz, arra, hogy életünk rendeződjék, nem számíthatunk. S amíg személyes éltünk rendetlen, nem számíthatunk arra, hogy világunk nagy bajai eltűnjenek. A tilalmak hiábavalók. Az elvek még hiábavalóbbak. Nem lehet pacalt enni és ugyanakkor tisztán élni.

Azt hiszem, hogy a legfontosabb a test rehabilitálása. Mindenki tudja, mi a testetlenség borzalma. De nem ismerem embert, még nőt sem, akinek testi létében ne lenne rossz lelkiismerete. Az ételt megtagadja, vagy zabál. Esetleg a kettőt együtt. Tisztán és nyugodtan enni, ahogy például az ember a nagy könyveket olvassa. Úgy enni, hogy az ember a kegyelem állapotát élvez. Szüntelen gyümölcsőrára. A gyümölcs a legtestebb test. A virág misztériuma testet ölt. Ezért mondja Novalis, hogy a vad fán a virág illatozik, a szelíd fán a gyümölcs. Ez a testetöltés. Megérni. Reife ist doppelte Jugend. Ripeness is all. A Corpus. A Szóma. A nép. Az Egyház. Az ígéret és a lehetőség és a tehetség és a képesség és a tulajdonság és az egyéniség megvalósulása.

II.

Évekkel ezelőtt az öreg Tolsztoj naplóját olvastam, és az a szenvedély, ahogy ez a nagy vénember, ez az öreg szent örült valamiért küzdött, amiről maga se tudta, micsoda, eszeveszetten küzdött, meg kellett rendíten és meg is rendített. Eleinte nem tudtam, miről van szó. Olvastam és megilletődve figyeltem. Aztán rájöttem, hogy ez az ember önmagában az autentikus létezés gondolatát elültette, s most nem tudja, miképpen nevelje fel, hogyan virágoztassa ki és hogyan teremjen gyümölcsöt. A gondolatokkal nincs baj. Megértésükkel sincs baj. Tolsztoj nagyon intelligens ember volt. Még a hirdetéssel sincs baj. Nagy művész volt. A baj ott kezdődik; hogy azok szerint kell élni. Itt kezdődik az önmegvalósítás.

Az öreg Tolsztoj az egyetlen hiteles létezést meg akarta valósítani, de úgy vettem észre, hogy erről neki magának tudomása csak igen homályosan van. Ezért volt, amilyen szent, éppen olyan örült. Ez az ember drámája, aki magában irtózatot erejű gondolatokat tárol anélkül, hogy reménye is lenne ezeket beváltani. A fa helyzete könnyebb. Képességein belül marad és a gyümölcsöt megérleli. A fa nem olvassa a Hegyi beszédet. Egy idő múlva kiderül, hogy az ember hiába tárol bármit, ha azt nem valósítja meg. Haszontalan és terméketlen emlékezeti massa. Az embernek csak terhére van. Megerjed és időnként infernalis válságok törnek ki.

Amióta Tolsztoj naplóját olvastam, életem

középpontjába a hiteles létezés megvalósítását helyeztem. Hogyan kell megvalósítani azt, hogy amit helyesen gondolok, be kell váltanom. Létezem effektívvé kell tennem. Amit eddig elértem, szánalmasan kevés. De nem engedek.

Az autentikus létezés nem a műben van. A műnek, akár írott, akár festett, akár komponált, akár más, hallatlan előnyét alkalmam volt sok éven át tapasztalni.

Többféle meghatározással is kísérleteztem, és ezek egyike az volt, hogy a mű tanúskodás. Aki művet csinál, tanúskodik. Ahogy Böhme Henochról mondja, hogy des Reiches Mund, Isten országának szája. Tanúja. Az ember legyen annak a világnak tanúja, amely világban él. Ahol valóban él. Ott él és mellette tanúskodik. Bárhogyan is akarom, nem tudom másképpen mondani. A mű helye, szintén Böhme mondja, tulajdonképpen nem a társadalom és nem a föld és nem az emberiség. A műnek a hierarchiában egzakt helye az Ég és a Föld között a középben, a Paradicsomban van. Ez a mű világhelye. Ez minden mű alapállása. Urstand, mint Böhme írja. Minden nagy műnek kivétel nélkül elíziumi igénye van, örök akar maradni a Paradicsomban és az Elízium mellett tanúskodik. Ez minden műben a transzcendens.

Praktikus előnyeit is átéltem akkor, amikor minden mű bennem elektromagnetikus középpontot teremtett. Azt az értelmi és gondolati és képzeleti és élménytömeget, ami bennem az idők folyamán felhalmozódott, minden újabb koncepcióban rendezte, szóval véglegesen megformálta és összefoglalta és megtisztította. Tükör és tanú. Minden mű a szellem mámorának megvalósulása. De végül is tiltakoznom kellett az ellen az életrend ellen, amely nem volt egyéb, mint önmagam tehetségein való élésködés. Mert a mű gyönyör. Másoknál is a legmagasabb rendű gyönyör. Kifogást emeltem az ellen, hogy privát kéjekben úszkáljak és minden egyebet veszni hagyjak. A legveszélyesebb kísértések egyike. Vagy talán éppen az. Üdvtörténeti eltévelyedés. Az ember nem lehet elég óvatos. A gyönyör minél nagyobb, annál jobban kell vigyázni. A művészet kísértése az alkotás ájultsága. A filozófiáé, a szerelemé, az alvásé, az evésé, a kutatásé, a hatalomé, a munkáé. Mindenki valódi életét akarja élni, ami annyit jelent, hogy mindenki autentikusan akarna élni. Még senkivel se találkoztam, aki kivétel lett volna.

De a gyönyör nem a valóságban van. A gyönyör egészen másutt van. Ebbe bele lehet betegedni. Türelem és tehetség és tudás és lelkiismeret és bátorság és? Megtanulni, hogy csak a valódit, csak a valódit. A gyönyörnek nem felülni. A gyönyörtől csaknem félni. Ez volt az a pillanat, amikor megértettem, hogy egyetlen mű van, s ez a megváltás.

Az öreg Tolsztoj kijózanodott. A gyönyörnek már nem ült fel. Tudta, hogy az autentikus élet, a valóság, egészen más helyen fekszik. És ha itt van is gyönyör, az

is egészen más. Megvalósulni. Nem a műben, ami nagy, nagy, igen nagy és még ennél is nagyobb. Vigyázni arra, hogy az egész ne privát kérések eredménye legyen. A mű világhelye az Ég és a Föld között van. Emlékezés az Édenkertre és előleg Új Jeruzsálemből. Ezért minden mű atmoszférája transzcendens. Itt azonban valami egészen másról van szó. Megvalósulni. Effektíven létezni. A hiteles létezésről szerzett gondolatokat beváltani.

Ez volt az a pillanat, amikor kétségkívül túlzó szenvedélyemben, a művet el akartam taszítani. Nem kell. A szőlőtőke alatt ültem és ettem. Ezt az egészségtelen műőrületet egyszer s mindenkorra fel kell adni. Választásom volt, mi legyenek, szent, vagy naplopó. Szent azért, mert igényem és magam iránt táplált várakozásom igen magas és kényes. Nem elégszem meg kevéssel. Naplopó azért, mert végül is nem vagyok vallásos. Nekem az egész kell. És csak egyetlen ember van, aki az egészet nyugodtan birtokba tudja venni, ez a naplopó. Program nélkül és elvek nélkül. Amint Kung-ce mondja, nem hivatást vállalni, hogy az ember ráérjen a fontos dolgokkal foglalkozni.

Később láttam, hogy a művet megtagadni fölösleges. Maradhat is, ha akar, csak a mű-ájultságból kell kijózanodni. És a súlyt nem a műre helyezni, hanem eggyel tovább. Effektíven létezni. Autentikusan élni. Megvalósulni. A hiteles létezést realizálni. Csak egyetlen mű van, a megváltás. Lehetek szent, akár naplopó. Mindegy. Nem ez a fontos. A fontos az, hogy valóban éljek. Hogy a valódiságot, legalább a valódiság igényét és követelését magamban kialudni ne hagyjam és a lehető legnagyobb feszültséggel önmagamból sugározzam. Mert ha van ember, csak egy, csak egyetlenegy ember van, a többinek is könnyebb. Ha van Tolsztoj, mindenkinek könnyebb. Ha van Henoch, már csaknem egészen könnyű.

III.

Életrendem újítása ez: az összes kérdéseket függőben tartani. Ezek szerint a gondolkozást nem lezárni, hanem éppen minden ajtót kinyitni. A fonalakat nem csomóra kötni, hanem minden csomót felbontani. A kérdéseket nem megoldani, hanem azokat megkeresni, minél többet és minél veszélyesebbet és a lehető legélesebben felállítani. A szellem tevékenysége elől a megoldásokkal nem elzárkózni, hanem az összes ajtókat és ablakokat teljes kitarásával a szellemnek szabad beözönlést és kereszthuzatot biztosítani. Semmiféle szilárd megállapodás és megállapítás. Semmi elv. Semmi meggyőződés. Hadd jöjjön és járjon át a levegő és süssön a nap. Az egyetlen módja annak, hogy megérjek. A megoldások, ha jók, mindig gyönyörködtetnek. De senki se kívánja tőlem, hogy bármit is megoldjak. Semmi sem áll tőlem oly távol, mint rendszert építeni. És semmi sem tud annyira

mulattatni, mint az úgynevezett világnézet. Szükségem van arra, hogy önmagammal minden pillanatban szabadon rendelkezem, és fenntartom jogomat arra, hogy azt csináljam, amit akarok. Paradox. A paradoxon kísérlet arra, hogy az igaznál igazabb legyen. A paradoxon abszurd. De én ebben az abszurdban remekül érzem magam. Mert az abszurd számomra a csoda lehetőségének állandó nyitva tartása. A csoda tömény valóság. Már nem is megvalósulás. Ennél több: a beteljesülés. Azzal, hogy az összes ablakokat és ajtókat éjjel-nappal tárva-nyitva tartom, a szellem nemzőereje számára magamat hozzáférhetővé teszem. Eresszék be a napot. Alles stehet im Wunder (Minden csodába öltözzön/álljon). A lélek a Tízezerbőrű Tűz gyermeke, tízezer bőrnek kell lehámlania, hogy önmaga legyen, teljesen beérjen, hogy megvalósuljon és teste olyan legyen, mint Henoché, élő tűz és fény. Mert a test tömény szellem.

Ami ma, az Antikrisztus korában a legkevésbé tudok elviselni, az a test szakrális voltának teljes és tökéletes elfelejtése és megtagadása. Ahogy az emberek ma egymást taszigálják és rugdalják és lökdösik és ahogy az embereket ütik és kínozzák. Az Antikrisztus legnagyobb vétke a megbocsáthatatlan szentségtörés. A női test szakrális érintésének csodaaktusa is elveszett. Nem tudják, hogy a test tömény szellem. Vagy nagyon is jól tudják? Éppen ezért? Sejtelmük sincs arról, mit jelent valakit megérinteni. Azt hiszem, a testi érintés primordiális aktusa a női test érintése. Ez a csoda, kettőnek lenni. Amikor a nőt megérintem, önmagam mélyét érintem, önmagam bordán belüli részét, azt a részt, amelyből a nőt teremtették. Ez a csoda kettőnek lenni. Ce miracle d'être deux. (Ez a két csoda.) Ez a varázslat. Ez a mámor. Ó, a testetlenség borzalma. Ha valaki azt mondja, tiszta szellem, káromlást követ el. Micsoda mirákulum valósult meg abban, hogy gyümölcs. Mit jelent a nő karját megsimogatni, vagy a derekát átfogni, vagy halántékát megcsókolni. Baader azt mondja, ha a nőt megölelem és magamhoz szorítom, eredeti helyére visszateszem, bordáim közé, ahonnan kivették. Az Antikrisztus a személytelenség borzalma. A megszólíthatatlan, az önmagába bezárt és megdermedt lélek, akit hiába hívsz és hiába érinted és hiába öleled meg, nem válaszol. Az ígét elvesztette. Nincs nyelve. Nem tud szólni. Vagyis nemlétezővé lett. A test is elvesztette hieratikus voltát, és már sanyargathatják és kínozzhatják és püfölhetik és nyúzzhatják és pörkölhettek, mint ahogy meg is teszik. Azt hiszem, emberhúst még azért nem esznek, mert nem jó. De nemsokára meg fogják enni, nem mert éhesek, vagy mert jó, hanem tébolyból. Már nem fogják tudni, hogyan legyenek még elvetemültebbek és egymást felfalják. Csak azért, hogy még rondábbak legyenek.

Semmi sem lenne hamisabb, mintha az ember ez előtt

szemet hunyna. Ilyen elzárkózással az ember létének hiteles voltát kétségessé teheti. Ebben a borzalomban helyt kell állni és az egyetlen helyes magatartást fenn kell tartani és a valódiság felé az összes ajtókat és ablakokat kinyitni és a valódiságot gyakorolni. Egészen régen Ádámtól Jaredig az emberiséget a pátriárkák vezették. Henochtól a vezetők a próféták voltak egészen Keresztelő Jánosig. Ma, Krisztustól a hiteles életrend tanítványnak lenni. Pátriárkának vagy prófétának lenni már időszerűtlen. Amióta a teljes kinyilatkoztatást ismerjük, tanítványnak kell lennünk. Tanúskodni kell. Soha inkább, mint most, az apokalypsis végén.

A filozófia sok ezer éve a phainomenon és a noumenon viszonyáról gondolkodik. Az érzékelhető látvány és a láthatatlan lényeg. De nincs lényeg látvány nélkül, és nincs phainomenon noumenon nélkül. Mert a látvány tömény lényeg. Ahogy a test tömény szellem. Ez itt, ahogy mi élünk, mint minden szavahihető gondolkodó mondja, az eredeti testnek elég rossz és rongált alakja. De valódi testünkről mindnyájan tudunk. Különösen a nők. Számukra a szerelem, vagyis az intenzív érintés, vagyis megszólítás nagy pillanataiban ez az igazi test, ez a mirákulum, ez az üdvtest meg is valósul. A Corpus. A Szóma. A Mária-test. Az autentikus test. Amikor az van, ami látszik és az látszik, ami van. Megvalósult, vagyis üdvözült, vagyis istenivé lett. Mert Isten az egyetlen valóság, the divine is only real. A bolondok azt hiszik, hogy üdvözülni annyi, mint a testet levetni. Senki sem üdvözülhet teste nélkül. Megvalósulni éppen ez. Átvalósulni. Ez a metanoia. Magamban és magamon a megváltás műveletét alkalmazom, itt, a gyümölcsórán, a fűben, az almafa alatt. Különös alkímia ez. Átvalósulni. Egyre inkább megnyílni, és magamat a fény számára hozzáférhetővé tenni azzal, hogy almát és szőlőt és diót eszem. Érlelődni. Ripeness is all. Lényemet ebbe a forró üstbe dobni, ami ma ez az apokalyptikus világ, és benne főni és helytállni és egyre személyesebbé lenni és egyre megszólíthatóbbá és érzékenyebbé, és az autentikus lét mellett tanúskodni.

IV.

Itt, a gyümölcsórán igazán van időm, mert az idill az, amikor az embereknek van ideje. Naplopó. Semmittevő. Még csak nem is eszik, csak torkoskodik. Hivatás nélkül, hogy az ember ráérjen a fontos dolgokkal foglalkozni. S ezért itt, a gyümölcsórán, a fűben ülök, feltehetem azt a kérdést, mi volt ennek az évnek a nagy tapasztalata?

Rögtön tudok rá válaszolni. E legutóbbi évnek nagy tapasztalata az volt, hogy a szellem felszabadító munkáját tevékenység közben a maga eredeti és teljes szövevényességében önmagamon átéltem. Azt a munkát, amely csaknem állandóan és minden percben jelen volt. Jelen volt mint effektív segítség, mint külső gondviselés, mint földi egzisztenciámról való

gondoskodás, de jelen volt mint útmutatás, figyelmeztetés, mint vonzás, mélyebb és lelki segítség, különösen gondolatok ösztönzésében, mint intelligenciám érzékenységének fenntartásában, hogy intéseket és utalásokat elértek, mint segítség abban, hogy könyveket a kellő pillanatban kapják meg, mint a kedély világosságának állandó fenntartója, mint humor és derű, de főképpen jelen volt mint akarat és szívósság és önfegyelem és lélekjelenlét, nehogy kihagyjak, és ha mégis kihagytam, jelen volt mint bölcsesség és belátás, íme kihagytam, ezentúl jobban vigyázok, bűnöket és vétkeket és mulasztásokat igyekszem jóvátenni, jelen volt mint a megvalósulás és megvalósítás szenvedélye, tudatosan és éberén, mint az emberi lelken való üdvtevékenység. Ez volt a nagy tapasztalat.

Nem kívánok félreértést kelteni. A szellemnek az a felszabadító és megvalósító tevékenysége, amelyet átéltem és tapasztaltam, nem volt misztika, sem yoga, vagyis nem volt az autosoteria (önmegváltás) valamely lépcsője. Ebben nem lett volna semmi különös. Az önmegváltás műveletét ismerem és már régebben a fiókba tettem. Nem ismerek el egyéni műveket. Csak az egyetlen közös művet, a megváltást. Nem kívántam saját üdvömön dolgozni, vagyis igazán nem kívántam saját bőrömet menteni, ma, az apokalypsis e kései évszázadában, mialatt mindenki mást a vízben hagyok, önmagamát megmenteni. Olcsó életmegoldás. Nincs olcsóbb. Ezen az alapon igazán nekiállhattam volna még vagyont is gyűjteni. Nem azért vagyok itt, hogy a magam üdvösségét megmentssem. Magammal ebből a szempontból igazán nem sokat törődöm. De a többi. A többi boldogtalan. És az a hallatlan sok tennivaló. Egyébként is tudom, ha az ember a megváltás művét önmagán végzi, elcsurog és hiúsággá lesz, terméketlen és üres, yoga és praktika, a semmibe vész, mint minden mágia és az ember végül érintetlen marad. Az embernek önmagán nem is érdemes dolgoznia. Önmagát nem tudja megmenteni. Csak ha máson dolgozom vagy állaton, vagy növényen, annak van hatása rám, mert reám visszacsap.

Nem autosoteria. Gnadenwahl, ahogy Böhme mondja. Ha szó szerint fordítanám, csak félreértésre adna alkalmat. A Gnadenwahl az, amit az imént leírtam. A szellem felszabadító tevékenysége. Nyilván kegyelmi aktus és nyilván egészen személyes. Ebben a dologban itt engem senki sem helyettesíthetne. Ha mégis megtenné, abból, amit én tapasztaltam és tapasztalok, semmit sem látna. Tudásban mindenki csak üdvfokához mérten részesülhet. Senki se tudhat többet, mint amennyire megvalósult. A Gnadenwahl, amit Böhméből legutoljára, csak most értettem meg, nem önmegváltás, hanem a szellem megváltó tevékenysége felé való személyes és szabad megnyílás. Az ember magát a Gondviselés számára megszólíthatóvá teszi. Semmi egyéb, mint állandó készenlét és lélekjelenlét,

hogy megértsek és befogadjak és megértsek és felfogjak és engedelmeskedjem és lássak és kövessék és alkalmazkodjam, mindezt tökéletesen szabadon. Ez az egészben a legfontosabb. Mindenképpen a Gondviselésről van szó. De több. A Gondviselés az atyai gondoskodás. A Gnadenwahl, mondjuk így, a Pneuma kegyelmi aktusa. Nem személyem számára és kivételesen. Ez éppen Böhme koncepciójának nagysága. Az egész nyíltság (szabadság) kérdése. Hangoltság és szenvedély, hit és hűség. Mindenki, aki kívánja, eléri. Abban a pillanatban, amikor akarja. Csak éppen akarni kell, de akarni kell. Még csak nem is várokotam. Azonnal jelentkezett. Soha egyetlen másodpercre se hagyott el. Mikor nem volt jelen, én voltam az, aki elfordultam. Alig múlt el néhány hét, életfeltételémmé lett. Amikor elvesztettem, sürgősen okát kellett keresnem, mert semmi sem volt irtózatossabb, mint ezt elveszíteni. A szellem kegyelmi (megváltó) tevékenységének átélése a maga eredeti szövevényességében, amikor önrendelkezésem egyetlen aktusra összpontosult, figyelni, hogy mit mond és szabadságom egyetlen értelme az volt, hogy hangjának azonnal engedelmeskedjem.

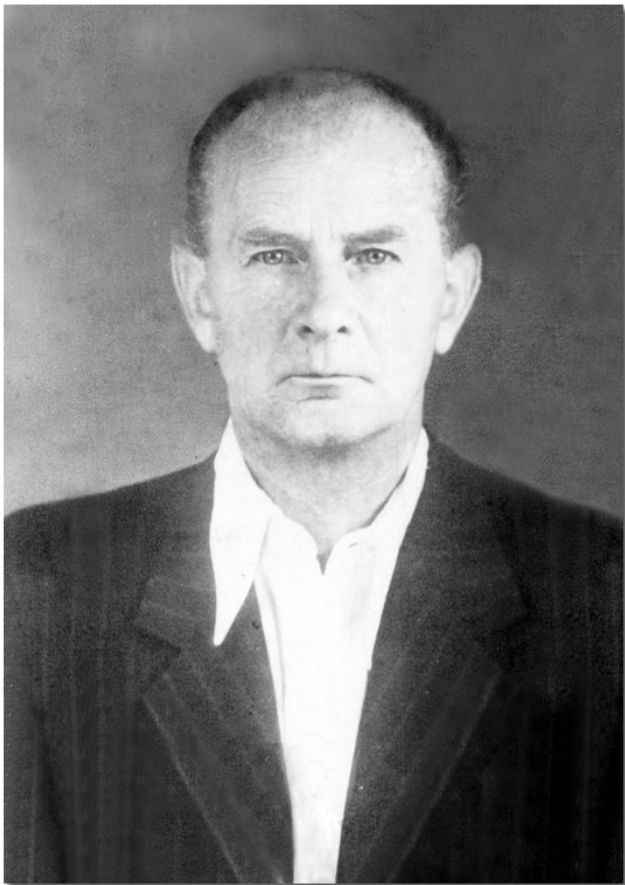
A Gnadenwahl sokkal inkább szüntelen dráma, mint sima és oldott életrend. Egyetlen mozzanat sincs erőfeszítés, küzdelem, ellenfél, összeütközés, erőbevetés, lélekjelenlét nélkül. Olyan összetett és árnyalt és olyan elképzelhetetlenül a pillanat és az aktuális és a jelen és a soha meg nem ismétlődő egyetlen és egyszeri, hogyha kihagytam örökre kihagytam, lyuk maradt, mert mennem kellett tovább, szüntelenül menni. Tudásban mindenki csak üdvfokához mérten részesülhet. Van az egyik eset, amikor az ember a lépesőn előbb lép feljebb és a hozzá való tudást csak később szerzi meg. Ez sok szent esete. Nietzscheé. Van a másik eset, hogy az ember először a tudást szerzi meg, és csak aztán lép feljebb. Ez Pascal esete vagy Tolsztojé. Ez volt az enyém is. Már régen tudtam, mi következik, de még nem voltam ott. Még nem valósítottam meg. Ez a műsvihákság esete is, tele szájjal beszélni valamiről, amit az ember még át sem élt. Megpróbálok svihákság nélkül élni. Csak egyetlen mű van.

Ez alatt az év alatt az üdv folyamatát átéltem úgy, hogy a tudást többnyire ugyanabban a pillanatban szereztem meg, mint amikor továbbléphettem. Ez a Gnadenwahl drámája. Persze nem minden esetben. Voltak zökkenők, amikor már feljebb voltam, tájékozódás nélkül, nem tudtam, hogy vagyok és kishitűen ijedeztem. Aztán jött a világosság és értettem. Néha már előre a következő lépéseket sejtettem, de akkor megvalósítási nehézségeim voltak. Erőtlen voltam és gyáva és ügyetlen és hitetlen és rest. A legtöbb esetben mentem és ugyanakkor láttam. Olyan volt, mintha éjszaka teljes sötétségben valaki előttem ment volna, kezét felém nyújtotta volna, de én a kezét tulajdonképpen sohasem

érintettem meg. Nem elveszteni. Nem lemaradni. Most elérem. Már fogom és akkor. Megint előttem van. Tudtam, hogy előttem van és kezét nyújtja és vezet, de nem értem el és nem tudtam megérinteni. Inkább vonzott, mint vezetett. De a vonzás olyan erős volt és biztos, hogy ki lehetett tapogatni.

A kép nem elég egzakt. Nem volt éjszaka. Mert minden sikerült lépéssel nemcsak a hely, ahol voltam, lett világosabb. Önmagam is világosabb lettem, és pedig olyan mértékben, amilyen nagyot léptem és amilyen mértékben a hely is világosabb lett. Ez a metanoia. Az átvalóság. Amikor jelentékenyebb megvalósulási lépést tettem, a világosság is nagyobb lett. Egészen kevés ilyen esetre emlékszem. És az eredmény, amit elértem, szintén igen szerény volt. De tért nyertem. A műveletet begyakoroltam. A gyümölcsörákon, csaknem mindennap, egyenletet készítettem, aztán fölkeltem és dolgoztam tovább, a nap feladatán, permetezni és ültetni és földet túrni és kapálni és gyomlálni, mert az átvalóság nem befejezhető mű.

Budán, 1949 őszén

***

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK

Címzett: Pedro Aguado Cuesta Generális atya
a Piarista Rend egyetemes előljárója

Főtisztelendő Generális Atya!

Sokat jelentett számunkra üzenete: hogy közösségünk alapítójának, Bulányi Györgynek a munkáját, küldetését, tanúságtételét és látásmódját ilyen elismerő szavakkal méltatta. Biztosak vagyunk abban, hogy ennek az elismerő üzenetnek ő maga is nagyon örült volna.

Hálásak vagyunk azért, hogy a Bokor Közösség és a Piarista Rend együtt ünnepelhette őt. Bízunk abban, hogy együttműködésünk a jövőben is folytatódik majd Jézus örömeztetésének továbbadása és megélése érdekében. Közösségünk minden igyekezetével azon van, hogy a "bulányi-örökséget", az evangélium aktív megélésének hármasszövegét ("Aki szeret ad", "Aki szeret, az szolgál", "Aki szeret, az nem alkalmaz erőszakot") megvalósítsa.

Isten áldását kérjük munkájára! Kérjük, Ön is kísérelje figyelemmel közösségünk tevékenységét!

Tisztelettel és szeretettel: a BOKOR
Bázisközösség 2018-2019. évi képviselőit
(KV) tagjai:

Bajnok Kristóf, Csizovszki Sándor, Dr. Kőszegi
Tamásné,
Mészárosné Lázi Zsuzsanna, Orbán Ádám,
Nagybán Edit,
Polinger Ágnes, Tanos András, Vargáné Szijártó
Mária

Kelt. Budapest, 2019. január 6-án, Vízkereszt
Ünnepén

***

***

Címzett: dr. Beer Miklós
megyéspüspök Úr - Vác

Tisztelt Püspök Atya!

Bár reméltük, hogy együtt tud velünk emlékezni alapítónk, Bulányi György születésének 100. évfordulóján, de természetesen megértjük, hogy vannak váratlan élethelyzetek, amelyek időnként átírják terveinket. Köszönjük, hogy egyházmegyéjét dr. Varga Lajos segédpüspök úr képviselte, aki szeretetével és a beszélgetésekben való nyitott érdeklődésével emelte ünnepünk méltóságát.

Köszönjük a Magyar Hang c. újságban elmondott határozott és egyértelmű, sok korábban megválaszolatlan kérdésre is választ adó gondolatait. Ön a magyar katolikus hierarchia többségének eddigi stratégiájától teljesen eltérő módon rést ütött a mellébeszélés és a hallgatás falán. Személyes megjelenésével segédpüspöke pedig egészen közel jött a Bulányi György örökségét mai is megélni szándékozó Bokor Bázisközösséghez. Köszönetünk kifejezése mellett felajánljuk Önnek/Önöknek párbeszédre való nyitottságunkat, s egyházunk radikális megújulásáért ma is lelkesedő szolgálatainkat!

Elektronikusan küldött levelünk mellett párhuzamosan ajándékként el fogjuk juttatni Önhöz Bulányi György most megjelent és bemutatott Önéletírását! Kérjük, fogadja el, szeretettel küldendő ajándékunkat!

Tisztelettel és szeretettel: a BOKOR
Bázisközösség 2018-2019. évi képviselőinek
(KV) tagjai:

Bajnok Kristóf, Csizovszki Sándor, Dr. Kőszegi
Tamásné,
Mészárosné Lázi Zsuzsanna, Orbán Ádám,
Nagybán Edit,
Polinger Ágnes, Tanos András, Vargáné Szijártó
Mária

Kelt. Budapest, 2019. január 6-án, Vízkereszt
Ünnepén

Címzett: dr. Varga Lajos
segédpüspök Úr - Vác

Tisztelt Püspök Atya!

A Bokor Bázisközösség ideai képviselőinek tagjai hálással köszönjük Önnek, hogy személyes jelenlétével emelte ünnepünk fényét a január 5-én tartott Bulányi 100 Emlékünnepen. Hisszük, hogy jelenléte egyrészt kifejezte Bulányi Györgynek, közösségünk alapítójának elismerését és tiszteletét, valamint közösségünk *“bulányi-örökséget megvalósító szándékainak”* elismerését is.

Köszönjük Önnek nyitottságát és szeretetét, ahogy a beszélgetésekbe őszintén belevetette magát. Hisszük, hogy ez csak a kezdet. Köszönetünk kifejezése mellett felajánljuk Önnek párbeszédre való nyitottságunkat, s egyházunk radikális megújulásáért ma is lelkesedő szolgálatainkat! Elektronikusan küldött levelünk mellett párhuzamosan ajándékként el fogjuk juttatni Önhöz Bulányi György most megjelent és bemutatott Önéletírását! Kérjük, fogadja el, szeretettel küldendő ajándékunkat!

Tisztelettel és szeretettel: a BOKOR
Bázisközösség 2018-2019. évi képviselőinek
(KV) tagjai:

Tisztelettel és szeretettel: a BOKOR
Bázisközösség 2018-2019. évi képviselőinek
(KV) tagjai:
Bajnok Kristóf, Csizovszki Sándor, Dr. Kőszegi
Tamásné,
Mészárosné Lázi Zsuzsanna, Orbán Ádám,
Nagybán Edit,
Polinger Ágnes, Tanos András, Vargáné Szijártó
Mária

Kelt. Budapest, 2019. január 6-án, Vízkereszt
Ünnepén

X-X-X-X